

PP 1-85.
re.A13/82
K34/82

K34/82.1

10

817 (58)

H. M. Mohlabe,

Bethany Mission,

P.O. Richardsdal

Methods of warfare
f.5 pp 42 f.3-10-0 indexed.

13-5-1948.

Dina, ntwa

Tše ditšhōšago ntwa, ntwa e tšōša ke
thopō ye dikgomo, byalo ka baga Mohlabe ba
ile ba rapana le baga hewe le baga M-
oraba, ba dula motsane ba baga Moraba,
ba ga hewe ba dula. Baile ba bitša ke
Mohlabe, batšwa ka sefate sa ga Mametha
ba fihla naxeng ya Mapulaneng mo we
gobusago Motsemonyane, bathopa dikgomo
batloga le dikgomo ka lebelo, ba kitimela
gore ba yo tšela noka ya lepelle.

Ye mkgōši o šala o hlabiwa wa gore di-
kgomo e ditshopilwe, banna ba tšea ma-
numu, ba kitimela gotiba le tšibugō le
legolo la ga mametha, baile ge ba fihla mo-
we ba hwetsana gore mehlēla ya dikg-
omo a e gōna, kganthe baile go tše-
la ka le tšibugō la ga mapagō le we le ne-
go ka kgakala. Ge ba kitimela mowe
le tšibugong le we, ba hwetsana ba še-
tše ba tšidisitše dikgomo ba le ka nošē-
la ba bile ba hlabile dikgomo tše ding-
we, ba dutši ka mubōthō a bona. Batho-
pēlwa e be ba tšoyoma ba le kgole ba

byalo ba lapile, ke moka ba ēma ka mōola
 ba šupetšana, ka marumi, ba goma ba
 bōela gae. Legela ebe ba salapa e be
 baka seke ba kgona golwa nabo, ka lebak-
 a le we, ka gobane e be ba swanetšeg-
 othoela noka. Ge bare ba gaša metsi
 ba thoelela ka morda ke moka ba bahla-
 be ka lerumi.

Ke moka ba gapa dikgomo tša thuncha le
 -role, ba fihla malomanye ba khutsā, ka
 beša dinama tša dikgomo, byalo Moraba
 a gapa tša gagwe dikgomo a tšwa ka
 tšona ka sefate sa morothwane, Mohl-
 abe le Lewele ba gapa tša bona ba fo-
 loga ka sefate sa lekane, batla ba nca-
 vela mogotšeng, ke moka ba napa ba na-
 mela moto wa mobotana ba leba ntwan-
 neng.

Mo'tsebonyanane a rapa dira, ba leba ga Mo-
 hlabe, dira tšaya tša dira le bathō
 la bona Kobyanamē, gwa tloga, le bothō
 le selekae, laya golebella naga, le gore
 naa, ba kanya ba bahula ka mokgwa ma-
 ng. Ba hwetsšana gore naga e bilile e
 na le moa o mgolo, le mathakō ama-
 ntši, le mangwapankwe. Mararane a
 khibile ga gona ka mowe ba ka tserago.
 Ke ge le pono le lengwe le hwetsšana mo-

sadi yo Mašewe Mašumu le mutšiša
 tsela ya goya mošate, byalo mosadi a m-
 otšā gone ke libile gōna, le šala mosadi
 nthago, ba sepela, mosadi a fēla a gopola
 gone ge ko fihla naē, batla mpolaya, ka
 batla la gone batlare ke tšencha manaba ka
 gae. E rile ge a fihla nokeng ya morola
 mosadi a rola seroto sa gagwe, a nwa me-
 tsi, byalo lepono le lona la inamēla metsi
 mosadi a topa lefrika, a pyatla lepono hl-
 ôgô, la wēla ka gare ga metsi, anapa a
 lefetsiša.

Mosadi a rwala seroto sa gagwe, a fih-
 la, ka gae, are ke teile, ts chwene, a wa
 ba robala, ka moswana ge bo sele ke
 ge ba eya go bōna, ba ttohwetsāna gone
 mosadi o bolaiile lepono. Kgoši ya hlaba
 kgono ya lumiša mosadi. Dihlodi tsela
 tsā goma tsā fihla tsā botšā lebothō gone naga
 e bifile ga gona ka mowe batho ba ka tšenago
 ka ntho. Ngaka ya cholla ditaola, ya bōne
 ga botse gone naga e we ke sebō se segole
 reka seke ra tšena. Motho yola le rego a
 le mone ba hlaiile, o bolaiile ke mosadi, noke
 ng e kgolo.

Baile ba guntšāna, ba bangwe bare a re.
 goneng, ba hangwe bare a rieng. Ba
 gona ba dumellana goya. Ba fihla

ba ka telana molaleng wa kgogo ya lla, ge
 letsufi le thōma go swara ke ge ba rotoga
 moto wa mabotana, ba tsena ka kgwiting
 ya matlale, baya ba tsena serobeng ba ro-
 toga nayō, e rile ge ba yo batamela moteng
 beng ba motse ba kwa ditheko tša matumū
 ditšanya mafsiha, ke ge mokgozi o hlabina.
 Batho le ngwaga ya gabo. Ba hitima ka
 ditsela tšewe bona ba ditsebago, ba ba
 foša ka mafsiha, dira tša thōma go chaba
 ba tšama ba aka ke mangwapanfwe lem-
 athako.

Ke moka ba napa ba ba ba chabile, ka moswa-
 na ge ba tšama ba lebella noka ya serobe-
 ng ba hwetsana noka ele madi, ke ge ba ny-
 wapa ke lethako le le ngwapanfwe. Mo-
trebonyane, are go fihla gae, a ya ga lebu-
 ru le barego ke Abel, a fihla a bolêla go-
 re ke thopetšwe dikgomo ka ōna. Lekgowa
 la bitša makgowa a gabo, ke moka batloga
 le dira, baile ge ba yo fihla balaya dira gore
 a ree golwa nabo, fêla ge ba ka thōma
 pele gona re tlalwa nabo. Ge ba fihla ke
 ge ba ga Mohlabe ba chaba, ba fihla bagap-
 a dikgomo tša naga ya ga Mohlabe ka
 moka gwa šula tšaka la ga Maimuni
 fêla, kabaka la gore tšona e be dileka
 thabeng.

Basadi ba fêla bare dikgomo diathoba, banna ba hluhlile magôtlô ba bôna mosela ba chaba. Ba fêta ba tsêa Matshekêu Lewele batloga ka yêna, bare ke wena morapi wa dira. Baile ge ba letseleng ke ge ba bolaya lesôle la namane, ba melegisa lona, a le rwala gofihla nalo gagabô bôna. Ge ba fihlile ke ge ba motlema ba ya ka malapeng, yêna ba motlemile kgomo.

Motlo a ke ahloka monkana, monna yo mangwe a nekella a mohunolla, ge a kwile gore monna o swanetše go bolaiwa, ke ge monna a chaba, byalo a goma e sale yêna mola o bôna gore wa sobella, are ka hohong pa morôka wa chaba, banna ba tsêa marumu ba morakisa, a goma ba sa mone a tsena ka mafuri a utama ka tuding, ba kitima ba e ya kowa lekowa baseke ba mone, letoaki la dikêla.

A kwa ge ba etisa ba bolêla gore yêna o swanetše gore ka moswana e sale gosa sa batla molata. Mokgalabye yowe wa ga Lewele a kwa ba tsena ka meng-wakong ba e ya malaong, ke moka a tswa a chaba, a lala a sepela boego ka moka gofihlêla ge bore ke asa ke ge a tsena lepelle, a tshela. Bare oile a ro-

bala matsiatsi; a mabedi tseleng la boraro a
 fihla gae. Tlala ga e bolae, matsiatsi a we
 ka moka ga ona o be a saji selo. A baka ba
 lwa nabo. Ditaba tšena di boletšhe ke Mat-
hangê Matgopa yo we mphatho we gagwe
 elego Matgola, mokgalabye yo o belegile Pha-
laborwa, molaudiši wa bobedi ke Lee Mo-
hlabe yo we mphatho wa gagwe elego Mank-
we o belegile mo ngegeng e. Dipolêlô tša
 bōna tša golaudišā ditaba tšē we a diap-
 me.

Mathangê o bolotšhe ga Mametša, Phalabo-
rwa o tlogile e sale lešoboro. A bolêla
 ka mokgwa o we a ilego a tloga Phalaborwa
 le papagwe. Ke lebaka la mo baenwa moru-
 la, e nile ge letsatsi le ya madikêlo, bath-
 wadi bare go bona, bante sepela le e gae
 re tšilo le hwetšana. E be ele yēna ana
 le ngwanabo le motšwala wa gagwe kam-
 oka e be e le bahlunkana. Baile mola bare ba
 yo batamêla gae ba bōna batho ba goswara
 marun-u le dikōtše, byalo bare ke bo mang
 ba seke ba ba tšeba. Mathangê are are
 a rgegeng ro utama, ke moka Mathangê
 le ngwanabo, ba a roga, byalo motšwala
 wa gagwe are, yēna o ya ka gae. O ile
 ge are o tšena ka maforo, ke moka babo-
 laya ngwana yola, batho bala ke maporo.

Na le ngwaneso sa namela thabana ya Kam-
afuri a motse, seile ge sere se lebella tla-
se, sa bona e le lephepheso pheso masemong.
Ra napa ra fodula kowa godimu ga tha-
ba, sa beufa goya ka gae. Ka morago se
bona mollo o tuka ka tlase ga thaba, kemoka
raya mola mollô o tukago, sa hwetsana e
mosadi ge se fihla a se ka lenatu lentu-
la chogô. Ke lena bo mang, bare ke rena ba-
na ba Mathsipi, are tlang bana baka ra
fihla sa robala le mosadi yola mowe, are
batho ba fedile bana baka ba feditse ke ma-
pono.

Ge bosele ka moswana letsahi lehlabile, ra
tlogela mosadi, sare, rena se a gamane
gae, mosadi are lesene la tloga dulang, re
kwe gore naa naga eletse se kgone se ya,
sa gana sa tloga, ge se fihla gae, se hwe-
tsana gore a gona motho, kgantse batho
ba tswele letsolo la gotšama banyakela
batho. Ke ge se tšea tsela ya goleba ma-
semong, se gahlana nabo, ke ge bare
botsa gore mmago rena ba bolaiile mapona
Rethon a golla, mong kgozi ba bolai.
le gare ga seboya le go epela ba sešu
ba boloka.

Ke ge papa a rena, a se tšea a retli-
ša ga malon e wa rena, se letšwe

botlogolo, go fihlêla re gola, byalo papa rena
ba re bega gore ohwile, ke moka re napile
re dula ga Mametsä, ka morago ba ga ma-
metä baloya mogolo waka, ba ya ngakeng
byalo ngaka ya tia Ngoši, ke ge ke tloga ke
tlo dula mo ga Mohlabe.

ke Mohlabe a tšwela pele le gobolêla
ditaba tša mapono a ilego a tšena monag-
eng ya gešu. A re ke lebaka la lehlabula
ba siba diolo, monna yo Mahudu Rag-
anya o be a siba seolo sa gawe pöp-
ötwe, byalo o ile ge a feditsê go siba
byalo a e ya gae, ge a tholebä tsela e
kgolo ya goya gae, a bōna batho ba ban-
tši ba tšwiketšê le tsela, ke moka a foya
a hwetšana gore ke mapono. Mapono a
mangwe bare re swanetsê go molaya a
mangwe are molesetšeng, o tla re šupa
tsela.

Maat Mohudi a ba êta pele, byalo ge ba
lihla nokeng ya serobeng, gona le letlap-
a le legolo, lewe barego go fihla galona
ba namêla, ba swarêlla mogologolo, ke mo-
ba chethemêla ka fase, ba goma ba ra-
rêla. O ile ge a fihla mo we a chethe-
mêla ka fase, ke moka a thōma go cha-
ba, motho le naga ya gabo a ratha ka
mafrika, ba šala ba re o sobeletšê ka

mo, bala bare ke moka re ka seke ra mōna
re lebutšitšē gore a re bolaeng la gana Hem-
ka o seba.

Ge a fihlile ka kgōrō ke moka a e miša m-
odupa digōšō a goma a ribēga. A re le
seke la robala manaba šea, a tšwa a
nchetsē nthagō, baile bare ke bolaiwe, by-
alo ba bangwe ba gana. Ke ile ge ke fihle
lefsikeng ke namela ke khetheha kana
pa ka chaba. Baile ba kitima le ka di-
tsela tša ka kgakala ga motse ba tšama
ba sebana. Ka morago ge ba theletšā ba
kwa batho ba e wa le marumu mola
lefsikeng le we bailego ba lelela gore ke
chita dira.

Butšwana Masete a letšā naka, a hlaba
mokgoši, ba ba foša ka mafrika, ba kamō-
ate ba ba thunya sethunya, mapono a
batho ba bōna gore felo mo seka seke
ra ba kgona ke moka ba chaba. Kamosw-
ana mokgoši walla, bathulama le noka
ya serobeng, ba hwetšana gore mafrika
ka moka ke madi fēla. Ge ba tšwela pele
ba hwetšana gore lepono le lengwe le ro-
begile leoto, byalo ba mutšišā gore le
makēlang, are, sefona se komo, digokae
are sekhala nthabeng, ke moka ba bo-
laya lepono lewe, ba tšea dikukutwana

ba tloga na tšō. Mapono a be a sa tšene nage-
ng ya gešū ka baka la gore ke naga ya go-
bafa kudu. O bolêla gore a ka dibōna ke
fokwa ge bakgalabye e be ba bolêla ge ebe
re dutšī kgorong.

Thopō ya dikgomo e baka ntwa, modich-
abeng ka moka mošomō wa bōna o mogoto
ebe ele go nyaka go thopa dikgomo. Byalo
ka monna yo Ramotodi Sengobêla o kile
are a ya go tšoma molaleng a hwetšana
dikgomo tšā dipholo tšē pedi tšē dikg-
olo, byalo monna a lebella matheko ka
moka a seke a bōna motho. Monna a
gapa dikgomo, a fihla a dibea madimung
a ga Mohlabe a magolo, ke moka a tloga
a fihla ka mošate, are ke tšwa letlou tšē
pedi, ke dišile ka badimung, ditlou are
ee.

Baro go yēna a riē o sešupa, ke moka
baya ba tšwele marumu a bōna gamōgō
le kgošī, ka lebaka le we le nna ebe ele nna
le sogana. Ge ba fihla badimung ba hwe-
tšana dikgomo tšē pedi tšā dipholo tšē di-
kgolo, are ke tšōna ditlou tšā nthse tšē.
kgošī yare digapeng se yo dibolaêla šakeng
la badimung, ba ile ba digapa tšā rotoga
ka tšela ya mphahlaneng, ke moka tšā fi-
hla šakeng la badimung, ba fihla ba ditšung.

Ka sethunya, ke moka tsā wa fase, ba didu-
la gōdimu. Ba dibešā baija tsā ba šita ke
ge tōē dingwe ba rwala baetla natšō gae. Ga
gwaka gwa nyavēla selo.

Ntwa ya ga Mathsiipi, ntwa ena eile ya
thomēga ka kgomo, gokwagala gore monna
yo mongwe wa Magakala oile a ētēla nag-
eng ya Mathsiipi, kgoši ya ntšhe e be ele
mosadi. Monna yo we wa moeti a bōna m-
ohlōlō o we a sešugo a ke a o bōna, kgoši
e bitšā kgomo ke moka kgomo ya ya yanwa
byalwa. Monna a makala taba e, e n-
pa le gagolebyalo a seke a bolēla selo. Lebana
la gore monna a boēle gae la fihla, monna a
goma. Ge a fihlile gae a thōma go bolēla taba
e, byalo Morena Masile a gana gokwa taba e
we, are, kgomo e we e swemetšē gore e, ē
e gapiwe e tlatla yaba e gōrō mogopowa
morena, e seng gore mosadi a ka ruwa
kgomo ya mohuta owe.

Banna baile ba gana, e n-
pa ba seke ba
kwela kemotho, ba gana ka gore ke kgole
ka gobane gokwagala gore ke kguifšile
Tswane (Pretoria). Kgoši ya bolēla
e boletšē. Ke ge ba tloga ba yo thōma
mapulaneng, go tsāma ba rapa mobothō.
Ka baka la gore ka moka ga bona e be
be fenyā ke Bapedi. Ke mowe Bapedi

ba goba ba tsama ba supa batho gore
 ba ba fenyā, ge ba hwetšana gore monna
 yo mongwe ana lekyomo e kgolo, ke moka yēna
 moēta pele wa bona o tšea le rumu ke moka
 a kōkōtlēla ka lona godimu ga leoto lamong
 wa kgomo, ke moka ba bolēla gore ngwana
 wa ngoši o nyaka sa gotloša dihlaa. Yēna
 a swanetše gobolēla gore wa mpolaya, o
 wanetše go bolēla fēla gore ke a kgolwa ng-
 wana wa ngoši o lapile, gona le tšweana
 ke swanetše go mohlobēla yōna. Ke moka ba
 tsama ba dira byalo ba ncha dikgomo, ba n-
 cha kgomo e we e diwele go ka tšakeng
 ke moka ba hlabā.

Ge ba ka hwetšana gore motho ona le mosadi
 yo motse, ba nometša ke moka morwa wa
 ngoši a tsena naē ka ngwakong, a robala
 naē, wena mong wa mosadi o le gona, gaga-
 na polēlō e we o ka e bolēlago. Go byalo ge
 ba ka bona ona le pudu ya phōkō, ba nogobatsa
 gore tlemea pudu e la o e tšivē mono, ke mo-
 ka wa e kgoka ba gaga ba feta nayō. Nku
 ya kgapa ya mosela o motelele le yēna
 ba swanetše go dira byalo. Le ge e lem-
 pya ba bona gore ke mpya e batsa ba go-
 batsa gore e tleme, ke moka wa e kgoka
 ba tloga nayō. Mowe ele gore ba tsama
 ba ba batsa gore se swanetše go thopa ngo-

817

K34/82 13

mo ya gonwa byalwa ga Mathipi, morena
Mašile oialo.

Ge ba fihlile ga Letswalo, ke moka ba ra-
ga masogana gore a yo tsibisoa Magadimane
ntweng, ge baija a bagadimi gore ba sw-
anetšhe go kopana le bona Polokwane ka tša-
tši la gore. Zona le batho ba we ngwana-
wa kgoši a goba a tšama a bakōkōtlēla
ka le rumu, bancha dingomo tša bona, bo-
na a baka baya ka baka la gore maoto a
bona a be a šita go sepela, le sebego ba
nchitšhe. Lešaba ka moka la rotoga, ba-
na nna ba we ba chabago goya ge ana le
šaka la dingomo ba gapa ke mphagō wa
dira. Banna e be ba gapeletšwa ka kgany
ba we ba chabago ba chaba dingomo tša
bona digapitwa digapitwa.

Dira ka moka tša hlakana le tša Magakala
Polokwane (Pietersburg). Ba thōma goya
ka mabothō a dinaga tša bona, ba thōma
o laya dira gore yo we o bōnago a cha-
ba a letkgauksi ga gago o mohlabe ka le
rumu. Ba thōma go sepela, ka ditšō-
pha tša mabothō a bona. Baile ge ba
hōna gore lefase la Mathipi ke lelwa,
ke moka ba robala. Ge letšatši kehlaba
yaba ba thena lefaseng la Mathipi, yaba
le bona ba šetšhe ba ba bone, le bona ba hla-

ba mokgoši. Morongwa a bolawe, mosogana a tšwa a kitima, a fihla are, dira dire dirumile ke morena Masila a gatisa gore o nyaka kgomo ya gonwa byalwa. Mohumagadi a bitsa kgomo yare mōō, a e fa byalwa ya nwa, are sepela o motšē kgomo yaka, a ka seke a e bona, arete a mpolaya a šale a tšea kgomo. Mohumagadi a raga masogana go botsa maburu gore batle bamothuse. Morumiwa a goma a bolēla mantšu a mohumagadi, ba gana gokwa taba e we.

Ke ge ba laya mabothō a bona, byalo ntwa e thomega, baile balwa, mosegare ka moka ge lešatši le dikela ba fenyā Mathsi are golukile magadimana le mpentshe masumu fase. Batho ba fenyā motho ba swanetšē go thopa dikgomo ba tloga, magadimana ba nyaka go ja kudu. Ba divala mabyalwa a mantši. Ge ba sa lebelletšē gonwa mabyalwa, bokala mošikara ba tseleng, ba runiwaba fihla ba botsa mohumagadi gore ba tseleng ga na byalo ba tla fihla. Mohumagadi are go bona tlogang, ba seke ba mokwa, ba lebella fela gonwa mabyalwa. Maburu a nyavēla le ka ditente tša bona, ke ka lona lebaka lewe lešaba la

gešu le ilego la fêla, lešaba le lengata, ba fethā ke mešikara (maburu) mono nanyeng ya gešu goile gwa boya Butswana Masete fêla a fihla a bahlabêla mongōši wa gore ge le bone nna ke moka lesaba le fedile, le feditšê ke marumu, a maburu. Ke mowe o kwago bare ke Magadimama ntsweng ge ba ija a ba gadimi. Gela bakwe ge Mohu-magadi ge a ba botšā gore tlogang batlog-e, e kabe lešaba le saka la fêla.

Ditaba tšê e be dilaudišā ke Semungiši Mosei yo we a beleyilego ka ga Mokgotšo ka gobane le yêna batšwadi ba gagwe ba ile baya, ba tšlobêlwa nthse, ke mokgalabye yo mogolo, yo we leka ntle a sa tšwelego, dichila ka moka o dirêla ka ngwatlong, ba dišla. Mphathš wa gagwe ke Makwa, a dibōna obe a fokwa ge ba bolêla.

Semungiši a tšwela pele le gobolêla e ngwe nthwa, e we le yōna a go fokwa ba bolêla, fêla ore ke ge ba mopeputšê ka mpa, mmaqwe o be a imile yêna ke nthwa ya ga Mohlabe le ba ga Mokgotšo, e be ba ga Mokgotšo ba dula mogotšweng. Yêna ke nthwa ya go ekgadisa, Mokgotšo a nyaka gore e be yêna yo mogolo ga Mohlabe, byalo Mohlabe a

gana gokwa taba e we, are mosepedi a
 Kazla a mpuša ka mokgwa mang. E šita
 ba ba Matkhutšani ba tlilego pele gagagwe
 a banyatše taba e we, ka morago gwatla
 ba ga Mametha, ke ge wena mokgotšo o ša-
 la o etla ka morago ga bona.

Mokgotšo a seke a kwišiša, Mohlabe a
 ron-a masogana Magakala. Matšhe
Meseke are sebeela ba bea ntweng wa
 bea kgopa ya bōla, se swanetšē golwa
 nabo. Ke ge ba thōma ba e ya golwa nabo,
 ke ntwa ya dithabeng, motho a ka seke
 a kgona go batamela yo mongwe, Kabatla
 la gore go bifile. E ile yaba ntwa ya ma-
 frika, a gwaka gwa bolaiwa motho. Yaba
 ba Magakala ba fihla, byalo ba butšiša
 gore molato keng byalo Mohlabe are Mo-
 Kgotšo o nkhwetšane ke agile mo, ore go
 nna ke re thobela go yēna. Ba magaka-
la bare Mokgotšo o swanetšē gotloga
 go hwetšana Kgotši e dutši mobung wa
 yōna wa ba o dira mpherepere a godie-
 e, go nyatša Kgotši ke gotloga, ke ge mo-
Kgotšo a namela dithaba a tloga, a go
 dula mantšele.

Ntwa ya Lekozla, molaudšiši wa yōna
 ke Mathakge, ka le buka le we e be e
 Mohlankana. E na ke ntwa ya mapo-

no, ba ga Mamets'a baile ba bōna mapono a fet'a, le molala wa mogo o mabēlē ba kgaola balibile Bokgaga, ke moka ba ki tima ba botš'a ba ga Mohlabe gore dira dia fet'a, Mohlabe a tsibisa ba Makhutswe ke ge ba raga masogana ba yo tsibisa ba Magakala, gore manaba a fitile, Magadimana a chologela mokozi. Baile batho padikgomo ka mokgwa o ba ka kgong'o, ba thopa le basadi.

Magadimana bare go fihla bare ba kae, bare ba fetetše Bokgaga, bare golukile se tla ba bōna maboyong. go kwaga la gore ba itse ge ba tšo boya, ba itla le melala ya ga Meselane ba kgobakane, ngaka ya cholla dituola tša yōna ya tsela tsela, dituola tša gana gotla ka tsela ela batlilego ka yōna. Ase godina se swanetše gore se tlang ka tsela ya ka tlase, baile ba moganēla a ganēla ke molaudi wa dira. Monna yo we wa ngaka oile a ngatha le batho le lengwe a tla ka tsela e we dituola die d-umelago. Dira tše dintši tša tla ka tsela ya ka kgakala.

Ba gapa dikgomo tše dintši, mapono ebe ba elwa ka marumu fela, byalo basot- ho bane le makala mošikara, ba bangwe

ba swere marumō, ba bangwe ba swere mesebe. Mapono ba ile ge ba fihla Lekotla, ke moka ba khutša, go apešwa tša go-ja, ba apešla ke basadi bala ba go thupiwa.

Magadimana a fologa ditšhabeng, ba ga Mameša ba Keera manaba ka mašhō, ba Makhutšwi ba ba šala ka nthagoga manaba Magadimana le ba ga Mohlabe ba tšena ka gare. Ke moka ba dikulusša manaba masogana a le betō a kitima, a yohlohla manaba, mapono bare go ba bona, bare nako mosotho, ke moka masogana a chaba e šile ge ba rakišša ba rumiwa bahwe. tšana gore dikgolo dibaletšē. Ke moka ntwā ya thomēga.

Ba ile ba bolaya mapono ka moka ga bōna le pono le we elego molaudi la rakišša monna yo mongwe wa ga Mašumu le šetšē le lekgauzi le gore le mohlabe le fēla le re ena mosotho ema mosotho, motho yo we a goya a thušša motho yo we ke Mageketla Mabakane a thuny- a le pono la wa fase, mapono ba bōna gore ba bolale kgōši ya bona ba thoma go chaba, ge ba chabela ka mo ba fo hwetsšana dira, bare ke ya ka mo ba fo hwetsšana dira, ba madi a gobela baile ba

bolaiwa. Jo kwa gala gore goile gwa chaba le pono ka letsee, la ya la wela, mekela ya bala ba gotla ka tlase, erile ge ba šetše ba libile thabana ya leolo a bahwetsana. A ba botšā gore ge le bone nna ke gona ele moka, ngaka ya bolēla gore ke le butšitšē. Dikgomo ke ditšō tšē dirategago ga polo, ge ba fihla thabaneng ya leolo, bakwa kgomo ella, bare nako ekomo.

Batho ba we ba mowe thabeng e we ya lolo, e be ba dula godimu ga thaba, ke moka ba e tukesetša mapono, ba rē mafrika ka ka ōna gore ba ba kgokološetšē ōna. Mapono ba fihla ba namela taba, byalo e hile ge le pono lešetšē lere ka kēna ba thešša mafrika, lefrika ka letsee e be le bolaya ba tho ba bantši. Goile gwahwa mapono a mangata, marašana a chaba.

Ntwa ya Lekotla, e ile yaba ntwa e we mapono ba goya ba fēla kudu, bare dinaka tša diolo ba ile ba ditšea gōna, le dihlogō tša bona diša fella mabakeng a monna Mathakgē ke tšere mosadi. Bare buile ge buba hwetsana, ba hwetsana banna ba dikanehitšē seolo, ba kgoga le buke, mo-

zi o tupa ka maragong. Ge ele mapono
a we ailego a fêla thabeng ya Le-
olo, ba be ba botša ke Kokobetsä Iselame
papago Mapowane, mphatho wa gagwe
a ba o tšebe ka baka la gore ke batho ba
bogologolo, O be a dula gona mowe th-
abeng ya Leolo.

Makwabela Sekgobela yo we mphatho
wa gagwe elego Matuba, o belegile
mo nageng e, empa papagwe a bêtê-
ga mo nageng e. O re maponawe
a gobolaiwa hekotla, e be gona le lepono
le lengwe, la ngaka, lewe hlôgô ya lona
eilego ya tšena dinosi, ge batho bare
baya gorafa, kemoka hlôgô ere lenya-
kêlang ba basotho, kemoka ba chaba
byalo byalo go fihlêla yona kanozi e
bôla. O re o kwile go bolêla papagwe.
Hlôgô e ka go e bôna ke e we bag-
oba ba mwele ba tšile nayô gae.

Motho yo a gotia chwenne ka lerumu
mo nageng ena ya gošy, ke Mashi-
kane Raganya, lerumo e be ele
selo se we se tumišwago ga golo
ka baka la gore o be a lebane le le-
pono kaufsi le kgaufsi. Setšunya
ke lefsika ka baka la gore motho o
foša a lekgole. Ke gone selo samof-

uta o we ke bonyega, dithuša fêla.
 Mokgalabye yo Mathakgê Matgopa a tšwe
 la pele le go bolêla ntwa ya Ngwana Mo-
huba le Mafefeê. Ntwa ena e ile ya baka
 ke bakeng la gobaka ditulo. Ngwana M-
ohuba ke motloga wa Moradietšô Mahlô
Mafefeê ke motlogolo wa ga Nkwana
 ke bôna makgolo wa Dikgozi baga N-
kwana. Dithwa tšena dišala dilwena
 ka morago ga lehu la morena Legadima
 na.

Ke ge ntwa e bona e thôma Mogakalu
 ke ge Diôse Mahlô a yo dula le Ngwa-
na Mohuba. Ngwana Mohuba a rapa
 ba Makhutswi, baga Mohlabe le baga
 a Mametsa, ba yolwa le Mafefeê, ba
 ile ba fenna ba kgôro ya ga Mafefeê, ke
 ge Mafefeê a chabêla ga Mathabatha.
Mokgona ana goba kgôzi a e chabe
 eile gorapa bobé.

Mafefeê are gotloga ga Mathabatha
 a fologêla Bokgaga a tšama arapa,
 segodi go mêla mokowe oraka by-
 any bo ngwaneno. Ba ga Ngwana Moh-
uba a ncha diva a tšena kgorong ya
Makhutswi kabaka la Motlabo wa gagwe
Diôse, ba fihla ba rapa baga Mametsa
 le baga Mohlabe le bôna ba Makhutswi

ba nyaka go latella Mafeje e Bokgaga mor-
na Timan-ogolo Mahla a gana are
motho a chaba le seke la mosala morago.
Diōse a gana, ke mota dira tša tšwa
ka taolo ya Diōse.

E rile ge ba le beleng ba hwetsana gore
hlware e phokagane beleng, ka yona
ba bangata bare re swanetš'e gogoma,
Diōse are le mapyega, re swanetš'e g-
oya monna a tšwa o tšwile a salebe-
lla nthagō. Ye ele Mamoeme Kgoši ya
ga Mokgotšo yo we ba ilego ba mora-
ka, papamong ya gagwe ke Mohlabe a
yo dula ga Matsane, are nna ke a-
gonna, mowe Timan-ogolo a boletš'
egona ke therešo, Bokgaga ba yo re bol-
aya. A baka ba modumela, are bōna-
ng re šitile ke gobolaya hlware, bya-
lo lere lekaya la dirang, bare go yena
o le pyega. Leina la bopyega ebele
sanyake ke motho.

Ntwa e we ya Bokgaga e be goile
le masogana, ba sepela, erile ge le-
tsaki le dikela ba fihla Chitamolodi
ba rōbala gōna, mowe le yena mo-
laudiš'i Matthakgē Makgopa o be ale-
gona. Are re ile ra lala re tšela ke
dikgaka, bare dikgaka tše ke dira rofē-

la. Diōse a seke a kwa, ge boesa ba
 fihla Bogaga ba hwetsana gore le yēna
Mafefeē o rapile, ba ga Sebela, Bakgaga
 le Makwapa a ga Mohlaba. Kgoši ra
 twalla ke kgon—o nageng, ngwana mag-
 ana gobotswa o we tšē dikōmeng a re
 dikōna ke tšēšū. Morena Timamogole
 o ile a ba botsā gore le ge ba e ya ka sw-
 ele, ba seke ba tsela noka ya Salate,
Diōse kabaka la go nyaka go thabiša Ng-
wana Mohuba kabaka la gore o bē a
 dula naē, a fihla a tsela noka ya Sala-
te, e rile ge ba ethsetšē ba bōna phuti
 e tšwa e kitima ya tšena ka gare g-
 a dire, bare ke a e thunya ya ba ši-
 tu.

Baile ge ba fihla Bogaga ba hwetsana
 gore ba Bogaga ba ba letetšē. Bakgaga
 ba ile ba bolaya Diōse, Mantlabyane,
 ba bolaya kgoši ya Magakala, Mkwane
 a bolaya ke Mafefeē le Ntumišimo-
tlogolo wa ga Mpholwane, o boletšē fēla
 maina a bawe ba tsibiwago. Ge eleba-
 tho fēla ba ile ba bolaiwa kudu. Kgor-
 ng ya ga Mohlabe a bakka ba bolaya
 motho, ga Mametā baile ba bolaya
 batho ba babedi, ga mokgotho motho
 ka ote e, ge ele kgošō ya makhutsūni

baile ba bolaya batho ba bangata. Masalle
 Ke ge a chaba a boya gae.
 Ke molaō wa gore Diōse, a lēlē ke sec-
 haba Kamoka, byalo Timamogolo a re Di-
ōse hlware ya gagwe ke enela a goh-
 wetsana ephetaganane toeleng. Kabaka la
 gore ke ile ka bolēla gore ba seke baya bya-
 lo a gana. Ntwa ena ya Bokgaga ke ntwa
 ya boraro, ka gobane ~~feh~~ ntwa ya pele
 baile balwa Magakala, ya bobedi. Ke
 ntwa ya Salate.

Ntwa ya Salate, ke yōna ntwa ya
Ngwana Mohuba le Mafejee. Ke gore
Mafejee o ile go chaba Magakala a
 a fihla a rapa Mohlaba le Sebelag-
amogō le Bokgaga, byalo ba dira gore
 di- diwa di swanetse gore tō hula,
Makhutšwi le ga Mohlabe le baga M-
ametša ka bakka la gore baile ba eme
 le Ngwana Mohuba e tlane ge ba
 fentse bona, ke moka ba kgona ba
 yo lwancha Ngwana Mohuba.
 Ditšebi a difete, ke moka thsebi ya
 tla ya ba beba, ke ge baroma
 masogana gore ba yo botsa Ngwana
Mohuba gore dira ka mono dia fih-
 la sebata kgomo.
 Ke ge dira tša Ngwana Mohuba difo-

loga ka sefate sa Makhutsi, ba bangwe
 ba fologa ka sefate sa magokolo, ba bang-
 we ka sefate sa šokare. Dira kumo
 ka tša ga Mametsä tšaga Mohlabe tša
Makhutsi le dira tša Ngwana Mohuba
 dihlakana motlouneng o megolo wa
 le kgwareng la marakeng. Ke ge balaya
 dira, kemoka dira ditloga, tša fihla tša
 tsela noka ya tsolameetsi, baile ge bare
 ba yo fihla nokeng ya Salate bahwe-
 tsana manaba, balwa nabō. Manaba ba
 ile ba katšä Ngwana Mohuba go fih-
 lēla ba fihla nokeng ya Tsolameetsi.
 Mowe goile gwa solegone gwa šala
 molona. Baile ba bolaya dira tša Mafefe
 go fihlēla manaba a Chaba.

Ke ge ka ntwa ena ya boraro, ba ba
 latella Bogaga, byolo Mafefe le
Bakgaga ba yo fenya dira tša Ng-
wana Mohuba. Mo nokaneng ya
Tsolameetsi, e ile ea tlala ma-
 di, ra ba ra bōna noka e ēla madi. Eka
 be bare go ba fenya mowe ba seke ba
 goma ba balatella, e kabe lešaba leša-
 ka la fēla. Ke yōna ntwa ya mafellō
 ya Bakgaga.

Ntwa ya Mapono ya mafellō, esale
 ntwa ya Tsolameetsi, mapono a be a

e tšwa a lekwetla, ba tšama bathopa
dikingomo, byalo, baile ge ba fihla tsolame-
etši ba khutsā, mokgogi wa le baka ele mo-
kgogi wa le baka. Ba we ba ilego ba hloka m-
apono ke baga Mohlabe, baga Mametsā le
ba Makhutsūi. Baile ba bolaya mapono
fēla mafelong gwa chaba dira tsā gešū
kernoka Mapono a feta. Baile ge ba
fihla nokeng ya Kubyanamē, ba khutsā
ntshse. Ngana e ngwe ya bona ya thōme
golaola, baile ge batloga mowe, ngana e
we ya lebala kgugara ya lethuma ka
fihla ka e tōpa, le gana le hono ke laola
ka yōna.

Ke tšona dintwa tšewe ka gokwa ba
mpotšā le tšē ke ilego ka dibōna ka ma-
hlō a ka ka noši. Mapono a we
a ke ilego a tla bogologolo ke kwa gore
a ile a hwetšana gore a ile a hwetš-
ana batho ba naga e, e ke maleballa.
Baile ba fetsā sechaba, ba bathopela
dikingomo tšē dintšī. Ditaba tšewe ke
be ke bofokwa ba kgalabye ge badutšī
kgorong ba laudiša, gorialo e le
Lee Mohlabe.

Thuto ya bohlabani, meago ya ba golo-
golo, metse ya bona e be e sapalukana
byalo ka meago e meswa e. Baile go

fihla mo naging e, metse ya bona ba e aga
Ntswaneng. Metse wa mosete o be o agilwe
 gare ga noka tše serobeng le Morola, ka
 mošo wa serobeng ele motse wa ga Ma-
sete, ka mošo wa morola ele motse
 wa ga Mašumu, enpa e be e seng-
 ole le kgole, yo mongwe ge a bitša yom-
 ongweng wa dikwa.

Mowe kgōrō ya mošate e be e legōna
 baile ba gūša mekata e medi e we le-
 hono e lego mehlare e megolo, mengwakō e
 be e dikulusitšwe ka merako. Mašumu
 le Pōpēla e be ba dula felo gotee, byalo
 tsela ya gotena metseng e be ele tsela
 ka etee, ba yo a rogana ge ba tšē ba
 yo tsena kgorong, ke gona yo mongwe
 le yo mongwe a kgonago a tšea tsela ya
 goya kgorong ya gabo. ka morago ga mo-
 tse gona le ditelana tše we ba tšela-
 nago ka tsōna. Mowe ba tsenago nthose
 ge ba e ya ka metseng gona le kgūhang-
 we, e we ba emisago lethako le le-
 nywapa-nkwe, ge motho a tsene ke
 moka le agom a la tswalla. Lenaba
 goba dira le ge e be dikarata byang le
 byang e be dika seke tša tsena.

Kgorong ya ga Masete e be gona le
 mmaba, o mogolo, byalo mmaba oile wa

ba wa inama ka baka la dikgogo e be bana le dikgogo tše dintši, le nna ka malō e ka ke bile ka o bōna. Batho bangale e be ba sena boeketlo, ka baka lamapono. Ge letšatši le dikēla le tsofi le swara, batho ba swanetsē gohlapētšā molaleng gobona ge ba ka bōna mollō, ba o bona ba tšeba ga batse gore ke manaba. Moni o swanetsē go seba gore ke bone mollō o tuka molaleng wa gore, ba tšeba ga batse go se ke manaba, ka baka la gore e be gosenatšhe wa motšhe molaleng, ka gachaba manaba. Manaba e be ba sepela ka melala, ditšhabeng e be ba sa sepele, e be bare godula dichwene.

Metšhe ya bona e be e kgomagana kudu, ke baka lewe wa gokwa bare, thuri e be ella motšheng mošegare. Ge e lebošego yo mongwe a tšwere ke moreto, e be a tšōša ba bangwe gore ba felegetšane gorōta ka baka la gore e be go beufišā. Matšhe o mogolo wa beufišā, mong wa motšhe a robale, o fēla a tšoga a dikuluga le motšhe wa gagwe. Morena Mohlabe ka tšatši le lengwe, a tšoga, a sepela le malapa a gagwe, e be gona le letšofi, gobile gona le letlapa le legolo kgarong, byalo ge a yo feta mowe o swanetsē go kōkō.

tlala le fika, kganthe ka thāsi lewego
 duti Chwene e we ba be bare ke tswela,
 a kwa e tsetla, kgoši ya batho ya thōma
 go makala, ka morago ke moka o bona e sepele
 ge a yo fihla ka lapeng le we a goba a lilibile
 ke moka a wa seferong, yaba mosadi wa
 lapa le we o wakuwa, ke moka a beufa go
 tswela ka kgakala, a thōma gohlaba mo-
 kgoši wa gore ba molamolēle, ge borago
 kgoši ba etla ba swere marumō a bona
 ba hwetšana gore kgoši e wele seferong
 ba gopola gore ke manaba ba taene, byalo
 ba thon a go butšiša mosadi gore mola-
 ko keng mosadi are ke kwa sengwe se
 wa ga na mowe molonong.

Dihlahla, Mašum le Pōpēla le Muse-
te le bona ba tšalogēla mokgoši, ba
 hwetšana gore kgoši e wele fase e e
 dibetšē, ke moka ba rumāša dihlahla
 ba monketšē ba popoletšā, mele wa gag-
 we ba o kwa gore o sale gona, ba morw-
 ala a tšena ka ngwakong, ba mofa
 meeti, a e timula yaba gona a kgo-
 nago a phafoga borokong. Ke gona a
 ba botšā ka mokgwa o we ailego a hl-
 agēla ke kidibulo e. Ke bakeng la metse
 ya go pitlagana, mekgwa ya yōna a
 e fele.

817

K34/82

30

Mabyale Mohlabe are, keile ke sale mohlankana, ka kwa bakgalabye ba dutši kgorong, ba bolêla gore monna yo mongwe wa bogologolo wa ga Mohlabe, monna yo o be ana le basadi ba bararo, byalo ge badirile mabyalwa basadi ba gagwe, o be a fêla a tšoga bošego, a tšame a o kwa byalwa byo bobetšego. ka tšatši le lengwe o ile ge a tšena ka sethibeng sa mosadi yo mongwe, ka gobane wa tšeba gore ge motho a tšena ka mowe gonago le letsufi o swanetšê go chuba lebone.

O ile ge are o tšena ka sethibeng ahwetšana gore, chwene e nwa byalwa, byalo, o ile ge are o goma ka santhago, ya molediša, yare go yêna, o chabang tšena e bolêla e sa molebella e mohuraletšê byalo monna are sa gohwetšana o ême šako a lena botlogêlo, a tšena a dula ka morago go yêna, ya thôma go mokgêla byalwa e mofa ka santhago. Go fihlêla are ke hošê, byalo yare go yêna otlare o boneng, are a wa kgozi nka seke ka bolêla selo.

Chwene e we leina la yêna ke ge ba e vêla leina la gore ke twele, ge ba e ya ntweng, ba swanetšê go bôna eba e tile pele, ya seke ya balebella e swa-

netšē go ba huralla, a e kgone go sokologa ya lebella motho, ge enyaka golebella motho e e miša lehwafa la yōna ke moka ya tšencha hlōgō ya yōna ka lehwafeng ya molebella. Ge le ya ntweng gomany batho ba yofēla. Byalo ka yōna ntwa ya Mathisi le Mašilaagatiša ele ya dira ka mokgwa o we, byalo ka ge Magadimana ba gapeletšā batho ba gana, batho ba ile ba fēla kudu. Ntwa ya Mathisi a baele bale, gobyalo ka ntwa ya Bokgaga le ntwa ya sepalo sa Jeremane sa 1914. Ke tšōne ntwa tšē we masaba a gofēla.

Bahlapetši e be ele kgōrō ya ga mašumu ka gobane mowe ba goba ba dutši e be ele motong, ba bōna tšā kgole tšā melaleng le kgōrō ya ga Masete. Kgōrō ya ka mošate e be ele ka sekoting, le gona ka moka ga tšōna dikgōrō tšē we e be didutši ga gobefa ditšela tšā gona ditšeba ke bonas beng lešako. Monna o sepela a swere lepara, ka lona mowe a bonago nōga o kgona go e bolaya. Mašumu a dula ka mengwakong. Mowe monna a sepelago a swere le rumu ke ge ba ile gošomas gona ke molaō, ge monna a yo kga meetši, o swanetšē go tšea lepara le le rumu la gagwe. lepara tšea matš

alaubane ke gore sepe, le lona lepara
ka sebele. Lege monna a eya kantle
o swanetše goletšea gobyalo ka ge ba yorw-
alla dikgone.

Gobella, mašhoro a kgale ebe ba bolla ele
banna, ba ena le ditedu, byalo ka gorialo m-
owe mola ba fetšago bodikana le bogwêra
kemoka ke banna ba swanetše go šoma-
medirô ya banna, ka lebaka le we ge
dira dikga dikahlaga ba swanetše goyantu-
eng, ke bona ba we ba swanetšego go kit-
ima ba yo klohla manaba, ge bathôma
gore ke a ba rakiša ba chabêla mowe
ba gabo ba lego nthse. Mafate a maswa
a tia ka a kgale ba yo hwetšana baba
galo ke moka bathôn-a golwa le ma-
naba.

Ge manaba a fihlile gobyaga goba byalo
ka yôna ntwa tšewe dikilego tša lwe-
wa tšê dingodilwego ka matlakaleng
a ka godimu, ga gona monna yowe a
tšwago ka gorata, ke sepalo, monna yo
mongwe le yo mongwe o swanetše go tšwa
goba wa rata goba a rate. Ge kgošie
boletše ke moka go fedile. Ge batho bag-
opola sepalo sa ntwa ya Mathrapi
batho ba bantši a ba sarata goyantuwe-
ng, ka gorialo mowe ebe ba di tšama

ba göga, lešaba la Makhutšwi leile la Chabêla mapulaneng, le chaba dipalo tša yo sefele. Sokane a chabêla thabeng, ba gapa lešana la dikgomo. Dingaka le tšona diwanetšego ya ntweng, go ka nošala kapedi goba ka etee go šala e lebeletšë tša gae, ka gobane bolowetši le byōna ke sera se sengwe gobyalo ka bana ba kgoši ba swanetšë go hlabanêla lefase la papa bōna, yo we a ka šalago ke gwašë ke gore yo we a swanetšëgo godula setulong, ke gore ke yēna yo we thaka tša gagwe ba swanetšëgo go hlabanêla yēna.

Monna yo mongwe le yo mongwe o swanetšë goba le marumu a gagwe, ge mo-kgoši o ndile, yo mongwe le yo mongwe o swanetšë go wala marumu a gagwe a leba mošate. Ba yo fihla ba kgobakanya kgorong ya mošate, ke moka kōši e foka marumu ka mphokš. Ba kōna ba ga mara marumu a bona ba ya ntweng. Lerumu le we le ilego la bolaya le naba ntweng le swanetšë gore le bu-lukiwe, le ge ntwa e ka tšoga gape a la swanêla go ya ntweng, ka baka la gore ke sehlaré, le alafa batho ba ba bolaya go ke mekolo. Byalo ka lerumu la Mageketla Mabakane.

Dikōtse le mesebe, Kātōe ke sephemō se we monna yo mongwe le yo mongwe a swanetšego goba naso ka ngwakong wa gagwe, le yōna mesebe, ~~ka~~ tšōna ba swanetšego goya natšō mošate ge dihlabani difokwa le tšōna diswanetšego go fukilwa le dihlabani. Motšo a swarē le rumu ka letēe, ga mōgō le mesebe, ka gobane ba bangwe baba nago le bopyega, ba ē ba foše le rumu byalo le ge a kahlaba le pono a seke a lehlaba ga lehu, le rumu le we a ka se sa le bōna. Ke mowe yo we anago le lengwe o swanetšego go mofa le lengwe, a motšē gore le rumu a baphōšē, o swanetšego gohlaba motšo ka lona ke moka o nche.

Marumu a we ba a thopago ntweng a swanetšego lotwa ke ba mošate, ka ōna ba tla hlaolōša ba we ba senago dihlabani. Ka gorialo mowe motšo a seke a dula goya ntweng, are, yēna ana dihlabani. Kudu masogana ba we ba senago dihlabani ba swanetšego dihwetsšana mošate.

Dihlamō, monna yo mongwe le yo mongwe o swanetšego felēla ka dihlamō tša ntwa, Marumō, Dikōtse, Bora le mesebe. Makēlēmēsē, magagane le mošikara (sethunya) Marumō ke nehuta e medi, ke

le rumu rumu le letsole.

herumu, ke papatlêla, lena le mosošwane o mose e ka zhitong, elegore ka nhleng ke papatlêla e those lena le nhla ya bogale. Bogareng bya lona ke papatlêla e kgolo, lena le bogale matheko kamoka. Ba letwêla zhekong e telele, zheko ba ebêzla, yare ka kowa ba tlilogo twêla, gawaba mogokotwana, byalo ba thula lešoba kamokola, ge ba bôna gore lešoba le lekane gore mošuwane gore o tla fihla, ke moka ba beša mošuwane wa lerumu, ware kowa o swele, ba fakêla magôgô a bušwa ka lešobeng la zheko. Ke moka ba tšea lerumu ba fakêla mošuwane ka lešobeng. Magôgô a yo swara le rumu gore le seke la tšwa. Ke moka ba gatledisa lerumu ka mogatla wa kgomo goba wa phôfôlo. Mogatla ba dira ka mesela ya diphôfôlo tše we, ba twamola mesela ya tšona, yare e sale tala ba gatledisa lerumu o zhuša magôgô afa, ke moka lerumu le tile le ka seke la tšwa.

letsolo, ba no dira tolotolo, ka nthen nhleng ga lona ke tšwana le ka zhitong le gona, e mpa ka nthse ke serinêrinê. ke lona ba le twêla ka zheko

byalo ka lerumō. Ke lerumō makuba mele magalefa le ya t'hekeng, ke ge ba lerêta. Empa serêto sena sa lona, eka ba-rêta modirō wa banna le basadi.

Kôtse, badira ka mokgopa wa Kgomo a go tšwa phatleng ya yōna, kabaka la gore o tiile. Ba o dira ka mokgwe o, ba ripa phate ya go lekanêla, ke moka bare go bolaya kgomo ba ncha mokgopa wa yōna wa phatleng wa re o sale tala ke moka ba o bapola godimu ga phate e we batlago swera ka yōna. Ba o-rokella ka kowa le kakowa, byalo ba tšencha diphate tše dingwe ka gare ga mokgopa le phate ya go bapola Kôtse, diphete tše diafekkagana, gore dingang-ê mokgopa. Ke moka ba o bea le tšahi-^{ng} gore o no ôma o bapugile ke moka ke Kôtse e lukile, ~~lerum~~ lerumua le phuli. Kôtse ke legaga le legolo ~~mota~~ mochireletš; wa dichaba.

Bora, ke phate ba ripa phate, ke moka ba e bêtla ga batse, bare e sale tala ba e hupula, ka lerala, ya Kôbama, ba e lesetša e le byalo, go fihlêla e ôma. Byalo ba tšea lerala la go tšugwa ba tlemella ka lona, ke moka ke borwe bo fedile. Dilō tšena ka moka dina le

basila ba bona, byalo ka Mesebe le ona
marumô ke ditô tšewe didirago ke baka
Moyene.

Mesebe, e šoma ka bora, byalo e ngwe
 ke ditolotolo e mengwe ena le
 mekôbê, ya mekôbê ena le dinakana tše
 pedi, e ngwe ka tšeko e ngwe e ngwe
 ka hlaeng lešele. Ona mong sebophegô sa
 ona ke phathi, byalo ka nhleng ke e
 tšese. Mesebe ba e twêla ka mahlaka-
 noka, byalo kage lehlakano ka le na le lešoba,
 ke moka ba tšea lehlakano ka kitê-
 la magôgô ka gare ga lešoba, byalo ba o
 beša gore ge o feta maggonu o chub-
 ê magôgô gore a kgone go tšea. Ke moka
 kalaya ka lenti goba lerala, ka morago,
 ba konke mogo o tšwe mafsi, ba
 o tšwe ka mafsi a ona. Ke moka
 o fedile ke Mesebe. Lehlakano bare
 kgauzi le senokong sa lona, ke moka
 ba tšea kamo le kamo gore le dire
 makale, ka makale a ba tla a tšea
 ncha kowa le lenti goba leraleng la
 bora, be ke moka ba gôga lerala ku
 maatla a le bantšê sewe a mako-
 go go sehlaba ke moka a tšea hula,
 wa tloga ka maatla o hlaba seto.
Mesebe wa dinakana wa hlaba seto

a o tšwe, go tšwa ga ôna e sege ba Kg-
êile gana mola o tšenego gôna.

Makêlêmêšê ke mefana, ba rudi ba erula
yaba dipapatlêla, ke lehleng le kengwaba
dira bogale. Makêlêmêšê ana ba hlomêla
tšekeng, e tšhūša kudu, ntwa ya Kgauſi
ba ba hlaba ka ôna.

Magagane, ba rula tš tšipi wa bôna
ke ka ke letšêpe, le moššwane wa ôna
o byalo ka wa letšêpe. Le gotwêla ga
ôna o tšwediwa byalo ka ôna matšêpe
empa ôna o tšwellwa lehleng la se-
nna, a onape wa e tšā letšêpe ka goba-
ne letšêpe le lebane fêla le modirô wa
lona wa golema.

Mošikara ke dithunya, modiri wa dikho-
lo e be elemonna yo mongwe wa ga
Mathake, modiri wa mošidi ele morat-
ho wa monna yo we wa ga Matha-
ke. Ke batho, bakgale maina a bôna ba
tebetšê ka bakā la gore ba ile ba hwa
ntweng e sale dikgope. Ke lebaka le
we maina a bôna ba ile go ba a leba-
la. Dithunya tš tšā bôna, e be ele ntšê-
mêle, yola ge a tšunya, yola wa hlahlêla-
lo hlahlêla ga tšôna, ba chêla mošidi pele
ba fakêla kolo, ka morago ba chêla mošiši-
di ba kgona ba tšunya, byalo byalo.

Moshidi wa tšona ebe ba dira ka mohlare o segwekgwêthê. Dikolo ba dira ka tšipi, ba tološetšâ morodi ka gure ga yona, ke moka mola o omile, ba khurumolla tšipi e we, ba ncha kolo.

Banna ge ba eya ~~ntweng~~, ba go swara marumô ke ba marumô, ba swara le magagane le le kêlêmêšê. Ba dithunya ke ba dithunya, le bona yo mongwe le yo mongwe o swanetšê go swara magagane le le kêlêmêšê. Banna ba mesebe ke ba mesebe, empa ba swanetšê go swara le kêlêmêšê le magagane. Magagane o ba tšua kudu ge manaba a lekya-ufsi gamogô le mpaaka, ka tšona ba roma masera.

Dihlopha, ba a roga nehwa ka dihlophana, ka mêphathô ya bona, ka go latelana ka mêphathô ya bona, byalo ka ge Manala a latêla ke Madikwa, Madikwa a latêla ke MaKgala lwa ka morago, ke Melau, ka morago ke Matuba, ka morago mangana, ka morago makgala byalo byalo. Byalo mphathô wa makgala ke wa mafelô ke gore ke lekgothwane ka goralo mowe o swanetšê go êta pele, o latêle ke wa Mangana, ewa mangana o latêle ke wa Matuba, ka morago Melau, Mankwe, MaKgala, Madikwa le manala ba we ba mphathô ya pele bašata morago.

Ke mowe re hwets'anago gore seema se sa bagologolo sa gore hlaku le leswa le tia ka le letlala. Ka gore ge baile ba patliwa, ge ba e tšwa ba chaba, ba yo hwets'ana mahlaku a kga-le ke moka a e miša mahlaku a maswa, mowe ke moka go tla swa dikgong gwa šala molora. Wa bōna ba šuta ba šutela morago go bifi-le, manaba ana le maatla.

Peakanyō, peakanyō ya bōna ba beakanywa ka mephathō, byalo mphathō o mongwe le o mongwe ona le ngozi ya ōna, yōna ngozi ya mphathō o la ke yēna molaudi. Ge ba bōna gore dira dina le maatla, ba swanets'e goba kaba-nya, ba ba fafafašē. Ka gorulo mowe ge lehlaku le leswa le bōna lehlaku le letlala pele ya lona e ka seke ya kwa bohloko. Baga Mohlabe ba swanets'e go emela mmōgō, gore ba bone motho wa bona yo we a bolailwego, бага Mametsū le bona ba emā ka sehlopha sa bona, le ba Makhutšwe, byalobyalo.

Moaparō, ba swanets'e go apara selo sa go swana gore yo mongwe le yo mongwe a tšebe gore yola ke wa gešū. Batho bakgale ebe ba sapare dikobo byalo ka matšaki a no, ebe ba tšwara matšeswa fēla kemoka go fedile, le go apara mekgapa e we e šugilwego, ke tšōna dikaparō tšā bona. Byalo ge ba e ya ntweng, ba apara tšōna,

mong dikaparō tša bona dikampa tša fapanas
 e mpa ba swanetšē gokgêtle dihlogō tša bona k-
 a kgetla, ke gore motaga, mowe dihlogong
 tša bona ba kgabiša ka dikukutwana le dikga-
 se, byalo methekga ya dimpye e be e swala
 ke balaudi bantwa. Methekga ya dimpye ga
 mōgō le motaga ke tšē dihwu, motho o dibōna
 a lekgole, ka goralo ke gore lege o utamile ba
 swanetšē gojōbōna. Ba ile ba dilesetša kaba-
 ka la gore ba ile ba rōba molaudi wa maroteng
 letšōgō ka gobōnagala a lekgole.

Ba thōma go sumiša letsoke, letšōna di-
 kutwana, le diala. Letsoke, e be ba tlōla
 mphapha ka otee, go tloga le atong go fi-
 hla hlōgong. Kukutana, e tlemella
 gare ga hlōgō, ke methekga ya mpye
 e meso. Diala ke mesela ya diphōfōfō
 tšona ba ditlemella ka mahlaeng a dihlogō
 tša bona. Mmala wa dikōtse, mmala
 wa tšona a e swane, kabaka la gore
 mebala ya dikgomo a swane. Gare ga
 dikukutwana e be ba tlōmela methekga
 wa kgogo ya mamokokonope o moso. Balaudi
 ba ntwa ba tsibiwa ka tšona dikukut-
 wana le ōna methekga wa mamokokonope
 kabaka la gore dikukutwana di swala ke
 bona balaudi fēla. Mphuthō o mongwe
 le o mongwe o na le balaudi ba ōna.

Boekokobetšō le thutō, dira dia ka mabotwana botwana ka baka la mphathō wa bona dira diswanetšē goba ka fase ga balaudi ba bona ka boekokobetšō byo begolo, ka gobane le ge lešaba le fēla byang le byang ba ka seke ba šutela nthago. Go chaba ga bona e sego bona manaba ba bolaila molaudi yo mogolo, gona ba swanetšē go chaba ka baka la gore yo we ba molwelago ohwile. Ka lona le baka le we ba swanetšē gofella ke maatla.

Motho yo mongwe le yo mongwe o swanetšē go kua molaudi wa gagwe, a e kokobetšē ka fase gagagwe. Yo we a sekwego, o swanetšē go tšwa, ke molaudi, a ka seke a e twela, ka gobane ge a ka leka gore wa lwa, batla motia ka mokgwa o we e kego ka moswana a ka seke a tšoga, a ba tšyana ba tšya byalo ka ge eke a butii motho, ele gore ba motia ka mapara. Ge gona a kare o dira swela ge ba šetše ba tšwile ba le ntweng, ba bolaya, ka lerumu, bare a ka laya buti.

Go byalo ka ge kōma e bolla, gona le digwašē, tšewe disašomego selo, modirō wa bona ke go lebella ba bundi, le ge babundi ba sašinya selo, bogwašē ba foripa

dithupa ke moka baêta pele ga bahundi baya baêma, ke moka babatia. Ya gona mondi yo mongwe yo we a swanetsêgo go bolêla, ge a ka bolêla, ba yo batsa matsho o wa bona, ke moka o swanetsê yora moditi yo mongwe a motiê.

Bagale, kgosi o swanetsê go ba lumisa ka kgomo, ba we ba goya ba galefa, bare, sebetse sa kgomo se setala, ba se-ripella leselong, ke moka yo mongwe monna a goga leselo ka kofi ya milu, ba we ba goya ba galefa ntweng ke gore ba we ba goya batia chwenne, ba kwatama fase ka ditshikhuru, ba a bula ka tšona le matsôgô byalo ka bana. Ge ba dira modirô o we, yola o goga leselo, o tsena nalô ka kgôrô, banna ba hantzi bôna ba sepela ka maoto, ba goba mogobo. Bagale ba tsama ba ncha nama ka gare ga koelo ba ija botala. Nama e we ya golumisa ga gona motho yo we a swanetsêgo goja pele ga bagale ke bona ba we ba swanetsêgo goja pele, e be gona mabotho a Kaja.

go.
Ka ôna mokwa o we yo mongwe le yo mongwe o swanetsê go tsoba yora bala ke bagale. Ba we bailego bache.

ba bangwe ba sahlabana, ke gore ma-
phsêga, a bana taba, ba no tsena mogobony
le banna ba bangwe, empa gore mokete
ke le phsêga ba tla fokwa ka banna geba
ba kwêra, ya ba gona basadi ba tsebago gore
mokete ke le phsêga.

Ba bomogale dipelo tša bona dithabile, ba
bole phsêga dipelo tša bona dibohloko. Ge
wa bo le phsêga a e kwa gore ba tshi-
nya wabo ka dikwêro o fêla a no moph-
emella ka gore ga bole phsêga mogopo a
o ribege, sebatana se byoi se chabisa
letlalo la sôna. Ba bomogale ba tla fêla
bare nna wešû o ile a tia chwene, a ba
a nêla mphathô wa gagwe are yaka
chwene ya wa a e tsoge.

Thutô ya bahlabani, gona le kôma e ya
bodikana, ke mowe monna yo mongwe le yo
mongwe ba ithutago kudu golwa, ka di-
kgati, ke gore wa bona ba go fenya ka
dikgati ke gore ke wena lesêkešene la
masita go ngatêla. Ke gore a o kgone go
phema, le ntsweng gobyalo ba tla gobalaya
ka baka la go sekgone go phema. Go ôtlana
na ba thôma e sale badišî, bahlankana
ba thôma ka dithsêthsê, ba phema kama-
para. Ge ba godile ele masôboro, ba ôtlana
ka dithupa, le bot bona ba phema kama-

ara.

Banna bona ba ôtlana ge go etšwa kōma ya bodikana, ke gore mowe a e hlaolele, monna o ôtlana le mosadi, monna le monna, mosadi le mosadi kgorong ya mošate. Ge letšutši le ya madikêlo ke moka bodikana bo a tšwa. Banna ba tšama ba ôtlana, ba iša bana mphathong.

Ka gobane batho ba kgale ebe ba sa aparelo, motho yo we a sa kgonego go ôtlana batho ka moka batla fo mōna. Ba mōna ka dikgati tšewe ba motia ntšego mēle ka moka, a batii ba bolaya, mowe mabadi a go ôtlana a sa hwelego, a bago a hwa a lenaō. Ke yōna thutō e kgolo ya bohlabani, ge yo mongwe a ôtlana le yo mongwe byaloba bona gore yola o bēka yola, monna yo mongwe o swanetsē go kitima a tsena ka gare ga bona, a bolēla gore šikōma, ba tšōgō a gawe a e miseditšē gōdimu. Motho wa go tšenēla, ke gore ke motho yo we arego a otlana le yo mongwe, bateng sa gore a ēmē kowa, ke moka a kitimēle go batagana le yola. Taba ya moruta o we a e ratega, yola ge a kgona a ka moraga ka molese goba, a mohlaba ka sephēmō, ke ge a mogobatsitšē molato a o gona, ka gobane o moruta mlaō. Ka tšatši le lengwe otlane.

a lentweng a lebane le lepono a ketimela lepono la molaya ka gobane mohuta o we wa mapono ba kgona kudu gohlabana.

Banna, basadi, masogana le dikgarebe ba swanetše go fêla ba kitima, ba bone yo we a lego le lebele. A ba kitimi ba blakane, ba kitima ka dihlôpha tša mephathô ya bona, ba kitima ga bedi mongwageng, ge kgoši e nleha peu le ge ba loma ngwaga o moawa.

Peu, ge bancha peu, banna ba swanetše gorôbala kgorong ya mošate, balalê ba tia kômana, go fihlêla bo esa. Ge bosele banna ka moka ba tloga ba yo êma moruleng wa makgau, ke moka kowa gae go šala ba kgalabye ba bagolo. Ba yo nchagana ka mephathô ya bona, ke moka ba kitima ba libile kgorong ya mošate; byalo byalo go fihlêla ba felêla. Ba we ba šilego ba bangwe ba swanetše go êmela ka thekô, wa go êta pele o êta pele wa ka morago gagagwe o mošala nthago. Ke bona ba we ba kayago gohlohta manaba, ge ba enetše ka go kitima, ke moka ba tšea melamo, mokgoši wa lla, mo we ka moka ba fokitima mmôgô, ba phara thaba ya moleng ka lebelo go fihlêla ba yo dira mabothêla (kgobakane) godimu ga yôna. Ge ba kgobakane ka moka ga bona ke moka balandi ba laola letšolo la kgo-

ši, bare le naka le lengwe le swanetšë go kē-
 bêla bokete le lengwe bokete, ba kopjana e
 swanetšë goba batho bannete ba we ba tšeba-
 go. Balaudi ba letolo ba swanetšë godira fa-
 safara, wa kopjana go swanetšë goba mola-
 udi ka kowa le ka kowa, le gare ba laudi ba
 swanetšë goba gona. Molaudi yo moyolo o
 tla thōma are gabagaba, ba bolêla potêto e
 we go fihlêla ka moka ga bona ba ekwa gore
 lentšū lere gabagaba. Ke moka bathōma go
 thuma.

Ge phōōfōlō e tšogile, bare a gee ya th-
 ubišāgo (Chweneng tšōgō). Motho wakwana
 ya mmangwane e hwa malōba moegare e
 hlwa e robetšë e chaba gobodišā mala.
 Yo mongwe le yo mongwe o tla leka kama-
 atla gore phōōfōlō ya seke ya thōba ka
 gagagwe. Ge a ile a thubišā ba we ba ba
 tšaganego le mothubišī, ba swanetšë go mo-
 kgitla ka melamo. Ge phōōfōlō e ngwe e ka
 tšoga yo mongwe le yēna a thubišā yona le
 a gothubišā pele le yēna o swanetšë go m-
 okgitla ka molamo. Ge yo mongwe a ka bo-
 laya o swanetšë gorwala phōōfōlō a kg-
 itlê mothubišī ka yōna. O swanetšë gore
 anape a e swalê ka gobane ke maōkōle
 o tla e swala moegare ka moka goba
 e a moroba a ka seke a bolêla.

Monna yo mongwe le yo mongwe a diri ka boethatela o swanets'e go kwa balaudise we ba sebolélago. Ge o kare o dira bogwagwa o tla tlala dinyalo tša le fêla. Ka baka la gone a ba moti; ka lepara fêla le ka molamo ba tia, byalo ka goricalo mowe a ona mowe o swanets'ego go bea, ke moka bogwagwa bya gago a bya go-tylola selo.

Ha mabanyana ke moka basadi ba yo robala Kgorong, balala ba ôra diša tša banna, ha modwana ke moka ba tsogêla go Kitima, ba yo êma gona morulengwa makgau, ba Kitima ba etla Kgorong ya mosate. Ba kgekolo ba šala ba dutš'i Kgorong ba lebeletš'e yo we anago le le belo, yo we a tsenago pele Kgorong. Ke moka go fedile ge bosole ke moka ba ahlanhana le banenyana baya Kapareng chemo ya mohumagadi. Le ge ba loma ngwaga o moswa molaō ke ôna. Gona le go tsoma dinare, le gona ketshutō e Kgolo, bala ba lebele ke bona ba we ba swanets'ego go hloka dinare ke moka banna ba šala ba dutš'i, byalo ka monna yo heala-thopo Magomane ebe le monna wa lebelo Kudu a ba šia ka moka.

Ba thoma dinare, ke moka ba dihwetšana
 ba dula fase ka dithunya, ba bangwe ba
 swere marumu, byalo ba roma leula-
thopo gore a yo dihloka, ke moka a kitimê
 ka lebele, ge a fihlele ore êpêla thšongw-
 a morwa moloto wa thšoma. Ge ditšoma
 go morakibša ke moka o chabêla ko wa
 ba dutšigo, a fihlê a tsene gare ga bona
 ba thômê go dithunya, go byalo le manabe-
 ng ke bona batho ba we ba kitimago ka
 lebelo ba fihle ba hlohlê manaba, ge ma-
 naba bare ke a ba rakiša ba chabe ka
 lebelo ba fihlê ba tsene lebothong la gabo.
 Ge manaba a etla, ba bona gore a batam-
 êla, ke moka o thôma go anêla lebotho la
 gabo ka kanô ya ntwa.

Byalo ka бага Mohlabe, molaudi wa
 bona o swanetsê gohlaba mokgozi ore
 marôba wee, kanô e we ke moka
 e anne gore se ka mpa ra fêla, mo-
 nna yo mongwe ke yo mongwe o tsogile
 maatla. Kanô ya ba Makhutšwi, bare ma-
 ripa theko wee, le bona ke moka ba
 fêla bare ke rena ba makhutšwi a mog-
 ale kgodungwa lerole. Ke бага Mohlabe
 a tswele a mabe a mokwala a gokwa-
 la bopedi le tsakwê, madumetšwa go
 iêtwa magana gohlolwa. Ba retelešša

Ke balandi ba ntwa.

Boetukisetsō bya ntwa, gona le dibō tše tše we ba dutšego ba ditšeba gore ge manaba a na hlaga ba swanetšē go chabēla ga tšōna. Moše o be o agēlwa ka merakō, ka moragō ga morakō ke letšhakō le lengwapa-ntšwe, mowe tsela ya go tšena elego tsela ka etee fēla. Ge baile ba bona manaba, basadi le bahlangana ga mōjō le diruiwa ka moka di swanetšē go ya ka Ihabeng. Ke tsela ka etee fēla ya dikgomo ya goya mošeteng, ka mathetšo a mangwe ke moru le mawa ga gona ka mo motho a ka tšenago. Ka godimu ga mošeteng gona le moto o mogolo mowe diruiwa difulago ka mokgwa o we dika kgonago.

Masogana a dula le dikgomo mowe, basadi le bana ba dutši ka kgakala, byalo ka kowa kgakala ga gona sefate. Difate tše we dinago gona ke difate tša moto o mongwe mowe elego sefate sa šokare, ge motho a ka fologa ka sōna, o swanetšē go tšena ka morung, a thuhunye go fihlēla a yo tsela morala, a fologē nayo, o goma ga-pe a leka tšwe se ga mošeteng a boele kgakala, a fihlē a tšele mošeteng, a kgone a thulešā tsela ya dikgomo le batho ebe gona a yo tšenago se bong, felo fawe

go sepela beng ba naga fêla, ge ele motho
yo a sa gotsebe go boka fosa a leka morung,
le gona a ka rōbēga.

Mokgalabye yo Mathakgê Makgopa, ore ka
nthwa ya Botkgaga, e rile ge masogana a
lebele baile ba chaba ka lebele, baile go fihla
sefateng sa malōbē, ba hlaba mokgozi wa
gore e poneleng mabaka manaba a re tsetsi
e nthago. Basadi ba ga Mohlabe ba cha-
bêla mošeteng mowe elego sebō se segolo.
Baleloko la gabō ba chabêla nametwane
sōna ke sebō sa bobedi, empa ge manaba
a ka phara a ya ka kgakala, baka fetsā
lešaba ka matlapa. E fêla gogona tse-
la e we ba swanetsē go phara ka
yōna.

Mokgalabye yo we wa ga Makgopa a phara
a fihla sebong sa mošeteng, a hwetšana
gore ba gabō a ba gona, a napa a wela
tsela ya gotla le ditšhaba a tsela, magōt-
le, a goma a ya a tsela serobeng, a tšē-
a moto, a ya a tsela sedutšwi, a goma
a tšē a moto a ya a tsela, mphahlaneng
ke moka a fihla a ba hwetšana, a thōma
gobaōmanya gore a letsebe gore e be le
swanetsē go chabêla mošeteng. Yaba le-
tšaki le a madikêlō a tšē a batho ba gabō
a tloga nabō, ba motšā gore ke bošego e

Kabe re robale e tlare ka morwana ra re
pela, mokgalabye yo we a seke a bakwa, a
re go bona ngwedi o gōna. A tloga nabo
ba swere seki sa mollō, ba tsela, mpha-
hlaneng go sa bōna, erilo ge a yo tsena
ka morung wa Sedukusi ke moka letsu-
fi la twara, byalo ka morung gona le letsu-
fi le legolo kabaka la ditlare. Monna a
thsielēga a se sa tseba le mola a tlilego
ge bare re kēkēla ka zheko e ba nokwa e
lelejarane fēla go sena tsela. Bare ke
gomēla morago, a robala mowe le basadi ba
we bagabō ga mōgō le bana. Malato ebe eleng
ka gobane legona ke sebō, malato keile kare
ke sale ngwana ba bolaya mma le bopapa-
phalaborwa, byalo ge ke fihlile lefaseng la
ga Mametsā Kgozi-ya ga Mametsā ya bola-
ya ngwanešū, kabaka le we ka gobane ke
ka zheko ya ga Mametsā ka gopola gore
le nna baka tla ba mpolaya.

Ke le baka le we ba ga Mohlabe ge ba
rētaka Mahunagadi Marebole wa
kwa bare Mokgōfi mokgōkgōroggi mōna
tšā kgole tšā kgauzi a ukamēla. Ke
gore manaba a ba a ke seke a tsena
motseng wa ga Mohlabe ga mōgō le
dibong tšā bōna kabaka la gore ebe
go bifile. Go thibile mathako, mangwa-

pa-ntwe le lerarane, mabisi oona ga bok-
lwe.

Dijô, ditheba tša mabêlê ba aga kgole-
le motse, fêla ba bangwe e be ba dira
diletse ka mafuri ga motse, bancha-
molore wa dikgomo ba chela ka galimu.
Kudu batho ba we ba goba ba dira taba
e we ke baga Mahôkôrôpô, ka gobane
ke dilô tša digagabô. Ja mamabolo go
kwagala gore e be ba epêla mabêlê a
bona fase. Byalo basadi e be ba fêla
ba nekella mowe ditheba dinago nthse
ke moka ba fihle ba nche mabêlê ba-
w-
alê ba ê na ô dibong. Ka gae malwala-
a gona, kowa dibong gona le malwala-
le gona, mabêlê ana ba yo a šila dibong
letša goja ba fase gona.

E be go ilešwa gore motho a gotšê mallô
mosegare felo fa we, ka gobane ge
môsi o tupa manaba ba ka obina, ka
baka la gore ke mosegare ba ka leka ka
maatla gonyakêla tsela ya go tšena dib-
ong. Mallô wa nthse ba gošša ka m-
abanyana ke moka ka moswanyana goba
mosegare ba ja melatša. O we ke mo-
laô wa dibong, e fêla matgouwa mababisi
a boleho a se tšenyaka gore naga ena
le mosela, ena kgale e be se tšwenyega.

Dibô sebô se sengwe le se sengwe
 sa a gêlwa, byalo mowe gonago le pherô
 ba twalla ka dipheka. Mowe ba gobaba
 ba sa twalle ka dipheka ke motseng ka
 gobane ebe ba twalla ka ~~dit~~ dikgagan-
 gwa, Kabaka la gore e be ba twalla ka le
 thako, ba e misa kgagangwa barwala le
 thako ka jona, byalo yomongwe le yomong-
 we a tence, ke moka ba gogêlê kgakgang-
 wa ka gare ga motse. Ke gore mowe yo
 mongwe le yo mongwe o tence ga gona
 motso yo a sehêgo. Ka baka la gore ba-
 swa anêhê go bubešana, ge ka moka ba-
 tho ba gôrôgile. Ge yomongwe wabona
 ba sa mone, molato a o jona, ba swa-
 netê go twalla, batla tsoga ba monye-
 kêla ka moswana.

Dipheko, moseb o mongwe le omong-
 we o a jiwa ka dipheku, byalo dip-
 heko tšena ke tša go zhibêla baloi-
 gona le dipheko tša go aga naga gamôgo
 le dibô le tša go thiba difate, tše we ke dip-
 heko tša go thibêla dira, ke pheko e barego
 ke phaya basemane, chita dira e êpedi-
 wa sešitaphiring. Phaya-basemane
 ba e dira ka bolebatšê le ôna mohlave o
 we barego ke phaya. Chitua dira ke byane
 byo bo melago gare ga noka (sehlakelake) se

we se šitago meti le ge atlebe a šitago go sekokotolla.

Mapono, ebe ba sena sebaka bona mola ba fihlago nageny, ebe ba fobdaya batho ka ntle le poledisano. Le bona basotho ebe ba sena sebaka sa goboledisana nabō, mola ba ba bōnaga ke moka ba rapana, ba yo ba dikanetsa ke moka gwalla makhontgwane. Ba we bayago ba tšibiswa ke batho ba we bathomago ntwā ka gobaka bogōzi. Ge ele ntwā ya go thopelana dikgomo a bene sebaka sa tšibisano ka bakā la gore bala ba tšo balēbēla. Byalo ka mokgwa o we buga Mohlabe ba goya ba thopa dikgomo tša Motseboanyane tše we dihlalusišwego ka matlakaleng a ka godimu, le tša tšibisano mabapi le ntwā ya Mathsipi le tšona dihlalusišwe ka matlakaleng a ntwē e we ya Mathsipi.

Ntwā ya basotho ya swarana ke moka e swarane, ga gosana sebaka se we ba kabole-disanago. Mafelo ge ba bangwe ba bōna gore ba fēla, ba swanetše go chaba. Bula ke moka ba ba rakiše, fēla ge ba ka fihla ba tšela noka, ke moka manaba ba swanetše go ba gomēla. Ka gobane ke molaō, mowe ke gona ba ka šupetsana go ka marumō. Ba chaba go tšela

noka ka baka la gore ka mošô wanoka a ba tsebe tša gona, mohlomong gona le dira tše dingwe, byalo ge bathaya ba ba fenywa, ba katla ba ba fetša ge bathsela noka.

Go hlôla naga le tšibisanô ntweng, batho ba êtê lana, le go huduga a ya a dula mowe nageng e we. Se motšo a dumediša ka batheng la ka mogêlô, motšo a swanêlwa gorakiwa, batho ke bogosi. Byalo le ka seke la tseba gore motšo yo Helenaba, kabaka la gore gona le batho ba bantši ba we bahudugêlago dinageng tše dingwe. Mowe a ka sekego a go tseba ka pela ke dibong, a ka phakiša a go tseba ge manaba a ka fihla, byalo ba chebêla nthse.

Byalo ka yôna thopô e we e kilego ya dirwa ke baga Mohlabe ga Motsemonyane Motsemonyane o ile a roma dihloôdi gore tšobôna gore naga e byang, dihloôdi tšewe a tšaka tša tšena motseng wa motšo, diile tša fôšika le mebotô dilebella ka mowe ba katlago ba tšena ka nthse. Ka ge naga ya ga Mohlabe e bifile, ba seke ba bôna tšela e we ba ka tšenago ka nthse. Ba goma ba boêla morago, gobotšâ kgoši gore naga e bifile ga gona ka mowe batho ba ka tšenago ka nthse.

Ditaba tše tša dihloôdi ba ile ba anêgêla ke

Mats'eutšeu Lewele, yowe e rilego ge banna ba Motsebenyane a tšile le matgowa go gapa ditgomo tša bona gamôgô kša mo nageny ya gešū, ke moka batloga naê. Ke ge a okowe ba bolêla mantšū a we. Le bona ba tsibile byang gore ~~Morap~~ Mats'eutšeu ke yêna morapi wa dira, ke bakeng la dithsebi. Ka gobane hlôdi e ka fihla ya tsena sechabeng se sengwe sa kgauſi le naga e we batho ba nthoe bailego bathopa ditgomo. Ge banwele mabyalwa ke moka bathôma go a nêga, yêna o swanetšê go hlôkômêla kudu gore ge a boêla morago a ê a bolêlê therešô.

Gobyalo ka mphesefere wa Mantsāna le sekgalabyana Mahlô (Sektororo). Mantsāna ke mosadi wa papago sekgalabyana yowe bago-ba base ke Rakgolokwana. Ka morago ga lehu la Rakgolokwana, sekgalabyana a ša-la a dyla setulô, Mantsāna le yêna a phutha kethô are kgoši kenna. Ke ge ba Makhutšwi ba nyaka go bolaya mosadi, ke moka mosadi a matloga ke sechaba se sentšoi a ehabêla ka ga Mohlabe. Mosadi yo obe a laetšê ke morena Rakgolokwana, a tšeba manaka a pula, ka baka la gore obe a moh-lôkômêla tšetšing ya gagwe.

Ka gobane go kwagala gore tšetšing ya gagwe e be e šišimiša, ka baka la gore o

a tšwile dišō, ba na lapeng la bogōši ba sa rate go mohlōkōmēla. Byalo Kgoši Ratigolokwana bare o be a fēla a bolēla gore bogōši ke tla fa mantswana e Kgorong, ke gore moadi wa go tšeiwa ka ditšomo tša Kgorō.

Gela e be e sa le Kgalale, ka gobane sechaba ka moka e be se e ma le Mantšana, ke ka be ba ile ba bolaya ba bo Sekgalabyana. Ba ile ba dula thopa Kgorong ya Mohlabe ga mōgō le ba we ba emego le Mantšana. Ba bolēla gore ka tšatši la gore o swanetšē gore a bolaiwe Sekgalabyana, ge ba bolēla taba e we yaba mothoka yo Nyanokotle Mokhabē la o gona, ke ge a tloga a yo seba Sekgalabyana. Ba bangwe ba ile ba bolēla gore rakang mothoka yo, ba bangwe bare ge ele mothoka o tla dirang.

Ge Masogana a kare a le thabeng, a bona mollō o tuka molaleng, a swanetšē go kitima a yo seba ba bagolo ka gae, bona ka moka ba swanetšē go sebane. Byalo ka mapono a we ba goba bona ba sa feta ba libile bolobedu. Ba ile ge ba tšoboya ba hwe-tšana gore ka moka ba sebane, ba ile ge ba fi-hla le Kotla ke ge ba bahlakanetšā.

Talolō ya ntwa, diva ga ditšwa ditšwa di ke mohe wa mošate Kgorong, marumu nkar dihlabani ka moka diafukwa, byalo ke moka

Kgadi e we e ilego, ~~ya~~ ya ncha ke ditsoala
gore e nche dira, e êta pele, gwa hlabiwa
mokozi ba tšwa ka maforô, ge ele maforong
kgadi ke moka le yona e hlabisa mokozi wa gore
lee le ba fetê. Mphathô wa masogana ba
êta pele, byalo byalo ka mephatho ya bo-
na e lego mphathô wa ba kgalabye o salla
morago.

Dipolêlô tša bona ke moka ba difetola, ma-
bothêla ke gore ba swanetšê go kgobakana
ba khutsa. Ge ele le baka la gore bajê
ke moka ba aja, goja ke hlagarô, manya-
bahla ke gore yo mongwe le yo mongwe
a lesetšê goja, a etukisê, ka morago
ga fawê ke moka molaudi yo mogolo
ore a bovetšê ke gore ba emê ke mo-
ka are moletê byalo ba sepela. Me-
tai ke matšala ge motho a enwa ore
ke a šalametša. Go nya ke gokokolotš
mollô ke sesepe.

Mowe ba rōbalago nthae, ba swanetšê go-
dira sesepe se setelele, ba bangwe ba
rōbala ka tšase ba bangwe ka kgakala.
Ba rōbala ka mephathô ya bona, oia
mphathô ona le sesepe sa ona, byalo
byalo, byalo sesepe sa ka mošate se
swanetšê gore sebe gare. Ka ntwa
ya Bokgaga mowe ba gorōbala gona

baile ba lala ba lēla ke dikgaka bōsego, byalo, banna ba bagolo bare dikgaka ke dikgadi, ka gorialo mowe se seke sa tšwela pele. Morena Tima-mogolo o boletšē ge retloga ga e a re lea ka e bana ba-aka, felo mowe le yago lofēla ka moka kabaka la gore Diōse o be aduti; le Ngwana Mohuba a seke a kwisiša. hesaba la Makhutšwi baile ba leb-olaya kudu gamōgō le yēna Diōse ba ga Mohlabe baile ba boya ka moka ga bona.

Mefagō ya bona ge buya ntsweng, me-fagō ya goloka ke dikgwa, ge ele bokoma ga boratege, ka baka la gore boritifatšā pelo. Ke gore ge olle byona bonyaka kudu gore motho a dulē a e nwa matšala, byalo ge ba šetše ba elwa lebaka la goya gonwa meethe a ka seke a lebona. Ge motho a swere ke letlora, ana maatla, le lebetō analo ka gorialo mowe manaba a ka fo molaya bosolo. Na Mathakge ke ile ka la motšela monna yo mongwe wa ga mokgotho, ge ke tšwa ke chaba, ka hwetšana gore monna o ganeletšē ke letlora a šitilwego ke go kitima ka masto, byalo abula

Ka dikhumu, byalo ge ke motsā gore m-
anaba a kgauysi, monna are ke palet-
šwe ka baka la mogau. Ma kgopa a
pha thatgolla mokgabō wa gagwe, a fa
mopandiwa ke mota a nwa meeti, a
kgona go thatgoga, are go yēna o swa-
netšē go chabēla thabeng, o a chabēla
molaleng ba tla gobolaya. Monna yo we
oile a dira byalo ka taélō ya makgopa
a phologa.

Dikobō

E be ba a para makgopa, e byalo ka ya
dipudi le a diphōōfōlō, ka lehlakoring le
le ngwe byalo ka ge e be ba tloa letōku
ka lehlakoring le lengwe go phathatgwa
makgopa. Dikobō ba diphatthaga ka le-
tōgong la senna, le tōku ka letogong
la se sadi.

Hlasētō, Bošego ga bona nama, motho o
no lebala a robala le kguitšedi ya gagwe,
ka gorialo mowe a go kgonege, ka baka la
gone o ka bolaya wa gēno ore ke lena-
ba. Byalo ka mapono a we ke še-
šego ke hlalūšitšē ka ma tla kaleng a
ka go dimu ditabeng tša noka ya
Serobeng. Hlabanō e botse ke ya mo-
segare, ka gobane le tla bonana, yo we
elēgo wa gēno o tla motšeba.

Pea hanyô ya moba bôna manaba, dira diswane
tšê go dira hlarara, Kopyana e ngwe e le be
kowa e ngwe e le be kowa. Je ba dira ka
mohgwa o we ba tšenana le balaudi, ka
mohgwa o we ba ilego ba dira ka ntwa ya ma-
pono kowa le kotla. Gona le masogana a le-
belô a we a swanetšê go go kitima a yo
hlohla manaba, je ba etšwa ba ba-rakiša
ke moka ntwa e athômêga.

Balaudi, Kopyana (le naka goba manaka
lenaka nka) le tee, manaka nka mabe-
di, byalo hlarara ke gore ba diê ma-
naka a we mabedi, Kopyana ke ba-
tho ba mafelong a manaka, ke bona
ba we ba swanetšê go gona dira
gore dira dibê gare. le naka le le-
ngwe le le lengwe le swanetšê gore
le be le molaudi, gare ga Kopyana
le gona molaudi o swanetšê goba
gona.

Molaudi a ka seke a swana le ba-
tho fêla, mowe a bônago gore a gwa
befa, ke gore a bonago gore dira (manaba)
a ne magatla o balola ma-
oto a gagwe a gatêla pele, mowe
a bona gore manaba a tlile ka
magatla, o fêla a kitima ka
mosago ga bona, a ba rêtêkanya ka

K34/82

817

63

mokgwa o a ka kgonago.

Dipelo tša batho ga diswane, balaudi ba bangwe bare gobona gore go bifile, ba kwatela suri, gofa dira maatla, a ba ka pele ga bona, a hlabana ka mokgwa o we a ka kgonago, mowe ke gore mohlalani yo mongwe le yo mongwe o tla leka ka maatla, gore a ka fetamolaudi mowe a lego nthse. Ke mowe lešaba le lentši letla felago ka baka la mafolofolo a molaudi wa bona.

Bobete Maile, yo we mphatho waga-gwe elego Matuba, o belege mo nageng, motong wa photwaneng. Goboya ba boyo Mamagukubye Mamagokubye, a thoma golaudisa ntwa ya go thoma ke bahlan-kana. Ore bahlankana ba ile bale madisong, Mohlankana wa Masete a hlabana ngwana wa Maile ka lekgai, a monlaba leoto, byalo Maile are go Masete o swanetše go lefa ngwana wa ka, a ncha kgomo a lefa.

Ka morago ngwana wa Maile a hlabana wa Masete are go Maile o swanetše go lefa. Maile a gana, Masete le Maile mogolo ke Masete, Maile ke moratho. Ke moka ke ge go thomaga ntwa, Masete a finya Maile, Maile

a chabêla Mapulaneng, a rapa Mapula
na, ke ge ba tlo mothikisa Masete
ba fenyâ Masete, kemoka a chaba a
thsele noka ya lepelle.

Ka morago ke ge go fihla ba ga Moyene
ke bona Maile a e lwa nabô, kemoka aba
fenya, ba ncha naka latlou ba fa Maile
ba ga Moyene ke moka batloga, ba thsele
noka ya lepelle, byalo Mapolana ba
ga Moletete ba sala ba tšenela Maile
gore o tsebe gore a o mogolo ga tena.

Maile oile ge a e tšwa a chaba a
hwetšana ba ga Moyene ka mošo wa
lepelle, oile ge a se o tšela noka ke
moka Moyene a emisa Maile are
go yêna pele ga gore o buise le
naka la tlou a o thsele mo.

Maile a bôna gore ga gona ka mowe
a kayago, kabaka la gore o tšwa a
chaba, a ncha naka latlou a ba fa
mosadi yo we barego ke Pulane. Mo-
sadi yo we a ka a nyadiwa ka dikgomo
a ya a pea kgorong ya ga Moyene.

Ntwa e ngwe ya mo ele nna modi-
ši ke ntwa ya Maburu le Makgoba
Maburu baile ba lwa le Makgoba bya-
lo Makgoba a fenyâ Maburu.

Basotho ke ditlaêla, Maburu a rapa

basotho gore ba e ba lwanche makgoba,
ba ile ba tšwa ba ena le ba ga moletetele
ba feta ba bitšwa бага Mametsä, бага
Mohlabe, ба Makhutšwi ga mōgō le ba
Botgaga. Ka le baka le we papa Maile
obe ana le dipudi tšē dintšī, aya a
nkhuta natsō noka-neng ya mosetetswa
na, ke swere mesebe le bora.

Maburu a we a baka balwa kaba-
ka la gore a baka ba gana ge bava-
piwa. Baile ba thika makgoba ba
mo fencya, ba thopa dikgomo tšē dintšī.
E nile ge ba feta mo nagenge ge ba
tšō boya, ba boya ba thopile basadiga-
mōgō le dikgomo tšē dintšī. Masoga-
na a etile pele, bakgalabye ba setšē
ka nthagō ga mōgō le mathupya,
dikgomo dile gare.

Mafsi le bušwa e be dirēka dithu-
nya, ka baka la gore e be ba ekwa-
tlala. Ke moka ba feta le role la
tupa gamōgō le mathupya le dikgo-
mo, ba libile go tšsela le pelle ba
boē la gagabo. Ke ba we ka gaba bō-
na ka mahtō a ka. Goriale e le
yēna Bobete Maile.

Molaudi yo mongwe le yo mongwe
ona le sedla, nakuna, ke gore ke naka

ya le rapō la mōkho, ge ba elwa ke gore
o swanetšē goletšā yōna. Ka morago ga
nakana e we ke moka bare heo, ke moka
ba thōmane golumiwa senkō. Yo we
a tiago chwene o tla kwa are nna
yaka ya wa a etoge ke moka wa
fogohletšā o gata ka maoto o wa fe-
ta.

Mohlabiwa, ge ba bōna gore yo mongwe
wa gabo o hlabilwe yaba ntwa e sa
gotšē, ba no motaboga, ba we ba šaletšē-
go nthago ba ka mofihla ka mokgwa owe
ba ka kgonago. Ge manaba bana le ma-
atla, a gona sebaka sa go bōna digō-
le ga mōgō le bahu. Manaba ba tla tšar-
ma ba fetšā.

Hlōkōmēlō ya bahu, ke moka ka mora-
go ga nhwa ba we ba ilego ba seke ba
chaba ke moka ba tšama ba lebella
ba gabo ba we ba senago gōna. Ka go-
bane ba hlabā mokgoši wa gore kgore,
ke moka ba kgobakana, byalo ba leko-
la lana, yo we goba ba we ba sa
ba bonego, ba tšama ba ba lebella.

Ge ba ba hwetšane, ke moka ba ba
swala ba ba lahlēla ka meleteng
ya dithakadu. Ba we e seng ba gabo
a bana taba nabō. Bona ba tla fo

bolla kgakala.

Ditoto tšā manaba, ba nošena, ba we elego balaudi, ke moka ba mohlakola dikala tšā gagwe. Ba batlogela ba lekgakala, ba tlabā ba ya ke manong. ke naba le we ba hwetsānago gore le a rita, ba fetišā na lerumu, goba o gobetšē mowe kgobalong ya gagwe ele gore ke motšo yo a ka okiwago a fōla, ba fetišā.

Masēnē ala ba go šena manaba le ~~ma~~ marapō, ka marapō ba yo dira diola ka ōna (dinaka) dinaka tšewe a šetšona tšewe motšo a ka fo letšago go sena taba. Diswara ke bakgomana le kgoši, batho fēla a ba swanēla go diswara. Masēnē ba yo bega kgoši ke moka kgoši e dira dihlatre ka ōna. ka ōna Masēnē ba dira phetšo e kgolo ya sefelo, ba e phahlagancha dihlatreng tšā gofoka marumu.

Manaba a mangwe ge a ka fihla a-re a hlasēla, ka baka la masēnē ala a bala ba pele, ba ka seke ba dira selo. Ge ba letšā seola gona ke moka manaba a swanetšē goripēga mokōlō ba felle ke maatla.

Male a le dikeletšō, Bahlabani, pele ga gore baē direng, ba swanetšē gore yo mo-

ngwe le yomongwe, u seke a ba le mabyêrê
Mabyêrê, ke gore a swanêla go rōbala le
 mosadi, bahlabani ka moka ba yo rōbala
 kgorong ya mosate, ka gorialo mowe
 ke gore balala ba tia ke phefō. Mabyêrê
 a fokotsêga.

Mahlabani yo mongwe le yo mongwe o
 swanetšê gobolêla dibi tša gagwe, byalo
 ka makgōma, go fifallwa, boloi. Gore
 ba tsebe ba seke ba kgomisa mphokō
 wa gōai. Makgōma, a kgomisa menyana
 ya seke ya šoma ka molaō wa ona.
 Gobyalo ka batumi, motho wa makgōma
 a hlōka gobolêla gore ka lapeng la ka ke
 na le makgōma, diphōōfōlō ditla lehla-
 lefa. Dimpya tša ga hlana le dichwene
 di swanetšê go dibolaya.

Go fifallwa, ke mohlalani yo we ka la-
 peng la gagwe a hwetšwego. Ke motho,
 motho wa mohuta o we wa go fifallwa
 a swanêla gore a ê ntweng. Gobyalo
 ka ge ele ngaka, a ile a hwêla ke ngwana
 goba yo mongwe wa leloko, ke gore dikga-
 agara tša gagwe difaletšwe a swa-
 nêla go di sumiša gamōgō le dihla-
 ve tša gagwe.

Moloi, ke ge ka lapeng la bo mohlalani
 ba tsoga bošego, ka gorialo mowe o

swanets'e go bolea, gore ba fo tseba mda-
to a o gona. Mohlabani yo we wa bomoloi
o swanets'e go ya ntweng.

Ka gobolêla dibits'e we dišets'ego dihlalusi-
tšwe ka mogodimu, (Malea) Maletlana a
kgoši a tla kgona go šoma. Maletlana
ba dira ka phoofôlô, byalo la re le saya
la bona maletlana a manaba la seke la
kgona go a bolaya mowe le a go manaba
a yo le fetša.

Maletlana a ntwa ya Bokgaga, morena
Tima-mogole o ile a gana ge ba e ya n-
tweng. Ba ile ge ba tšwile ba le tsel-
eng, ba kgaola ke hlware ka pele, bare
ke a bolaya ya ba šita, e kabe ere go
bašita ba gomê ke molaô wa se sotho.
Ba ile ba tšwela pele le mosepele, ba
fihla mowe ba swanets'ego go rōbala ba
rōbala, ba lala ba llêla ke dingaka. Le
gona n kabe ba gomê ke dihlōla, e rile
ka moswana ge ba sepe ba hlakana le
phuti, mowe ba swanets'ego go hlaramo-
loga, manaka a bona a ba a sešu a
e kgole, ya fihla ya tšena gare ga bō-
na, ba seke ba e bolaya.

Bahlabani ba bangwe ba dutš'i ba bolêla
gore dilō tša mohuta o ge dihlōlêga
re šita go dibolaya, molaô ore gomang

mola leng dira ditla fitša ke manaba. Ba ile ba thsela melaō, ba foya. Lešaba la ya la fēla. Morena o ile a seke a boēla selo ka baka la gore modira kgang ba tšomolaya ntweng. E kabe a ile are ga Diōse mola a boē, are, nthatane ya mašabēla kgang ela e letōe mang.

Ye ba tšō chaba mowe ntweng a we dingaka diile tšāya le mogwere, le baka le we barego bana bakgana ba bitšana ka meludi a laka la ba gona, yo mongwe le yo mongwe o ile a napa a chaba a libile ga gabo. Sefolo sa ga Mohlabe ke se segolo ba ga Mohlabe ba ile ba boya ka moka le ka otee a seke a bolaiwa marumu.

Melaō ya boethswarō bya basadi ba bahlabani ge ba ile ntweng, basadi ba bahlabani, ba swanetšē gore ba seke ba šala ka chekga, ke gore go tšencha monna yo mongwe ka ngwathong wa Mohlabani. Ye a ile a tšencha monna yo mongwe ke gore o fenola monna wa gagwe, manaba batla molaya.

hehu, ge ba šetšē batlogile, gona le monyana e ngwe bare ke monyane, e swanetšē go ba seba gore gae, go šetšē go hlagile se sengwe, ka baka la gore e

tla fofa e ts'ama' e dula dihlareng ts'a
 ka pele ga bona, ya fêla ella ka gore
 nyane, nyane, monyane, monyane byalo byalo.
 Bei swanetš'e go gopola gore gae, ga gwa loka
 Mohlabani yo we lehu le nego ka lapeng la
 ho, e tla gobala, eseng go gobatš'a ke ma-
 naba fêla, le phate e ka fo mohlaba.
 Ge dira dikaya ts'a fenya, manaba, mana-
 ba le chaba, ba swanetš'e gore batgoba-
 Kane, ba sepele mōgō ge ba boēla gae.
 Mohlabani yo mongwe le yo mongwe o
 swanetš'e go tsenēla mošate. Ba yo rō-
 bala kgorong ya mošate, ka gobane le ge
 ba e tšwa ba tšwile ba le kgorong ya
 mošate, ba ile ba fukiwa mowe ka
 moka ga bona.

Megobō le dikōša ts'a ntwa. Dikōša
ts'a ntwa, Manaba le hwile, tswi-
mafêfō. Dikōša ts'a ts'a ge ba tloga
 ntsweng ba boēla gae, Boloka, boloka,
 boloka setloge. Ena ke kōša ya moba
 sepela, ya oi oi, are re oi banna ya
 oi oi.

Manaba le hwile, Kōpêlō ena ke agēba
 bōna gore ba hlola manaba, byalo mola-
 udi wa dira o letš'a seba, are mana-
 ba le hwile, manaba le hwile gohwa
 go kgoro, ba gobendi ba fêla ba gobella

Ka gore, ê-ê-eee-éé, ba ga mohlabe a
twele a mokwala, ba ga mohlabe a twe-
le a mokwala, ê-ê-eee-éé, ba maf-
ladi a mogōši ba a mafoladi a a mogōši a
ga:epo le mogōši, ê-ê-eee-éé.

Ge molaudi a bōna gore manaba a bogale
a bile a kgauzi nabo, yēna molaudi ka
noši a saphela. O swanetše go ana mo-
ano wa leloko, are maroba wee, mohla-
bani yo mongwe le yo mongwe ka Kanōewe
ke ge motho a e hwa a sa mōna.

Molaudi a hlakana hlōgō a tlēla ke kgopo-
lo ya gore go kaone gore re hwē re fēle.
Bare ge ba yo thope basadi ga mōgō ledi-
ngemo e be ele gore ba fedile. O tla boe-
tšā are maroba wee, eleng gae robe-
gang, a lere twai banna.

Twai mafēfō, molaudi yo we elego
mohlabendi, are a lere twai banna,
ba gobedi ba fēla bare o twai mafēfō.
A lere twai ~~banna~~ banna, o twai mafēfō
a lere twai, o twai wee, a lere ~~twai~~
twai, o twai wee. Ka ~~tet~~ le we le
baka mohlabani yo mongwe le yo mongwe
a sa bōna gore lehu keng.

Ge molaudi wa bona yo mogolo mana-
ba ba šu ba molaya, a ba tloge, e
sege yēna a bōna gore lešaba le a fēla

a bolêla polêlô e e rego manyabakha, yaba
gona ba chabago.

Ke moka ga gosane kôpêlô e we ba ka e
êpêlago. Ye goile gwa fenyiwa manaba
ba ~~sane swanetôe~~ gore go dira kgore, ba
bôna ba we ba bolailwego. Byalo, manaba
ba we ba chabilego, le yo we a utamilego
ba sa môna, o tla kwa ba ôpêla kôpê-
lô.

Boloka boloka, mohlabendî, o tla hlabe-
lla ka gore, boloka boloka, boloka retlogê,
ba gobendi a ha o ole. Boloka boloka, bo-
loka retloge, aha o ole, boloka boloka mori-
nyadira a rôbale, aha o ole, boloka re-
tlogê re boêle ga mohlabe wa tswelê a
~~mo~~ mokwâla, aha o ole. Boloka, ha, a,
boloka, ha, re boêle matlôbôtlôbong, a ha,
a bo garêpô le mogô'i, ha, boloka boloka
boloka re tlogê, a ha o ole. Ye a ba ho-
motšâ go gobella ke moka o letšâ moludi.
Ke gore ge molaudi a letšâ moludi o bô-
na ge yo mongwe le yo mongwe a Lukile
a swere dilô tšâ gagwe.

Ke moka ore go dira molete, bare kowa
ba tswiketšê are kgore, ba êma ka maê-
mô a mephathô ya bona ba kgobakane ke
moka bathôma go êpêla kôšâ e, e e e
e e - e e. ohoo, kowa morago kowa re tšô.

ago, ee, eee ee, oho. Mohlalabendi yena
o tšwela pele ka mokgwana o ba tšumilego
ka ona. Ka morago ga mo ba sepetše se-
bakanyana ke moka ba homola, ba sepele fē-
la ba swere magane.

Ge ba tšena nage ya gabo, byalo ka ge bath-
ōma go tšwela noka ya segwai, ba swanetsa
e godira kgore, ke moka ba emē ka golatela-
naga bona. Byalo mowe bathōma koša
ya mogobō, byalo ka ge ke dingodile ka ma-
tlakaleng a ka gōdimu.

Mogobō, ka kōpēlō ena ba tšea dihla tša
marumu a bona ba dilebeletša gōdimu, ke
moka ba sepele ba tšanya ka gōdimu ga
dihlōgō tša bona. Ge ba o pella yona mo-
kgane o wa kgana, ba bile ba letša le dipha-
lafalanyana tša bona, basadi magae mefulu-
kwane e a lla, le bona bakgana. Ge ele bas-
adi ba bahlabani ba kgana mošā o šala ka
baka la gore a batšebe gore banna ba bona
ba tšophepela.

Koša e we ya mogobō ke ena. A le-
oi banna, bare ya hai o hai, ya oi oi, ya
hoi hoi ya oi oi, ya hoi hoi ya oi oi.
Byalo byalo le retha le a tupa ba libile
gorong ya mošate, basadi ba naga ka mo-
ka bakgana ba libile mošate, basadi ba
bangwe, ba kgana ba libile mowe mogobō

~~o~~ o gobiwa o etla gona.

Molaō, ba hlalani ge ba bona basadi gore ba tla kgauzi ga bona ba swanetše go inamisa diklogō tša bona gore basadi baseke ba bona difahlogo tša bona. Ka gobane mosadi yo mongwe le yo mongwe ge a kgana a balebella o lebella wa ga gwe monna gore a mone.

Ge le ka lebella basadi, byalo basadi ba bona gore mokete, le mokete a ba gona ke moka ba ka ripēga mokōtō, byalo mogobō wa banna wa seke wa kwala, ka gobane basadi batla botšana gore go kganagone na re a kgana mokete le mokete a ba bonale bonale.

Ka ona mogobō o we ba yoba ba fihle maforong a mošate ka ōna. banna bamašōa bona ba ka nošō ke moka batia kati ba kgana ka mokgwa o we ba ka gona go, ba etheta ka mokgwa o we ba ka ethetago ka ōna.

Maforong a mošate, ba fihla ba ēma ke moka ba tšwela pele le go goba mogobō o we. Ka morago molaudi wa bona, o letšā moludi, byalo mowe, balaudi ba ēta pele, ba we bailago ba bolaya ba kho ba ba šalanthago, ba kwatama fase, ba sepela ka dikhu ru le matšōgō. Mowe ba ōpela kopelō e

Ka Kgôrô se tšena.

Mohlabendī ke moka wa thoma, ore mohlabe
o se mpone madiêgo, ke tšwa kgolele bogole
byana naga, waa ke bagobendi. Pna ya
boqago segodikane moete gara mogo motšwa
hlôle moatšā moraša mafatla ge ele gošoma
ke šumilee, waa, ge le gošoma ke šu-
mile banna ba mpara kōma kare ge ele go-
šoma ke šumilee, waa, kare magokolo ke
boile banna ba mpara kōma, magokolo ke boi-
lee, waa, magokolo ke boile ga bogaišpōle
mogoši ka se magokolo ke boilee, waa, kare
ge ele bogale se thupile mohlabe wa tšwelē
a mokwaala a mafoladi a mogoši, ge ele bo-
gale se thupilee, waa, ge le bogale
se thupile mohlabe wa tšwelē a mokwa-
ala, oitšē mohlant le boya ke tla tšwela
ntlwama tšwela tšwela se gobonee, waa,
tšwela tšwela se gobone mohlabe wa
tšwelē a mokwaala sa se tšwela tšwē-
la se gobonee, waa.

Bahlabendī ba ba bedi, ba byalo bahlabe-
lla ba se tekanya ka mokgwa o ba ka kgo-
nago. Mokorōtlō ona o homotšā ke kgo-
ši, ka goncha kgomo, e we ba e bolayago
ba lala ba e a peile ka mo wana ba mo-
ga ba ija. Balandi ba yo botšā kgoši
ka mokgwa o we ba ilego ba fenyā dira

tšä manaba ka ôna, le bawu ba go ya batia
dichwene. Ka moswana ke moka o tšoga
a ncha kgomo ya golumiša bagale.

Basadi ba bahlabani ba a pea tšä goja ka mo-
swana ba tšoga ba tlišä tšä goja tšä banna
ba bona mošate. Byalo yowe monna wa g-
agwe yo we a ilego a bolaiwa ntweng ke
moka kgosi ya mohloboša. Gore monna yo
~~mo~~ mongwe wa leloko la gabo mosadi ke
moka a kga meki a muma ka ditšhama
a fihla a tšwela mosadi a motšä gore hlô-
boga monna wa gago o hwile ntweng o bola-
ile ke manaba.

Ditaba tšä tšä ka gôdimu, dilaudiši-
tšä ke Mokômêla Mohlabe, ke motšo
wa naga e, yo we a belegileng Ntswane-
ng, yo we mphatšo wa gagwe elego Ma-
nkwe. Ntwa ya Botšaga oile a ehlaba-
na.

Dibô, Mokômêla Mohlabe a tšwela pele
le golaudišä ditaba tšä dibô. Dibô tšä mo
nageng ya gešü, ke dibô tšä thuro, maina
a tšona ke ana, Ntswaneng, sebô se we
senago gare ga noka ya morola le som-
beng. Sebô sa bobedi, ke manti se we
se lego gare ga morola le magoklong ka
tlase ga thaba ya ngopelle, sebô se leka
kyakala ga moseteng. Sebô sa boraro

Ke sa mamōtwana, noteng ya mphahlaneng
 Dibō tōe pedi tōe, Manti le mamōtwana di-
 gōdimu ga ditaba, gona le mebotō ya dite-
 be. Byalo ka mathoko a ditebe tšewe
 gona le menu le mararane. Tsela e tee
 fêla ya go tšena mowe dibong, ba tšena
 ka yōna gāmōgō le dikgomo.

Sēsītaphiri, mowe ba tšenago ka nthse
 ba ripile phate tōe pedi tšā mafala ke
 moka ba ēpêla e ngwe kowa e ngwe
 kōwa, byalo ba ripa diphate tōe ditēlele
 ba tšwalla ka tšōna, ka go difekaga-
 nya. Gona mowe gona le sēsītaphiri
 bare ke setswalong.

Setswallō sena, a ba dirēla gore m-
 anaba a tle a šite go tšena, a wa ba
 tšwaletsē dikgomo fêla gore tšā seke
 tšā tšwa gore diē molaleng. Ge ele
 manaba a gona ka mowe ba ka tšena.
 go.

Gona mowe dibong tšewe tšā ditšabe-
 ng, gona le malwala a we ba šilago
 tšā go ja ka ōna. ke lehono, malwala
 a we a sale gōna, le mabea a dipitšā
 tšā go pyatlēga. Sebō sa Ntswaneng
 ke fasa ga mebotō, ke gore mowe
 melala e felelago, wa feta gona ke
 moka o namēla thaba.

Ntswaneng ke mowe ba goba ba agile metse ya bona. Le gona ke sebō se segolo ka bana la gore manaba a be a sangone go tsena.

Kgōrō, Kgōrō, eba ka tlase ga mengwako, byalo ka kgakala ga Kgōrō, e be ba aga mothakala o mogolo, go dikuluisa Kgōrō. Kowa maforong e be ba epela mafōrō, ka mafato e metsele. Ka tseko ga mafōrō e be elešana la dingomo. Le lona lesana la dingomo e be le a geletšwe ka ona mothakala (morakō). Kgauzi ke morakō wa ka kgakala banna ba dira sebešo, mowe ba gotšago mollō. Sebešo sa Kgōrō ba epela mafaike ka mathekō ga sōna, ba go tšā mollō gwe ga ona.

Dintlō, diba ka kgakala ga Kgōrō, mosadi yo mongwe le yo mongwe o a gēla lapa la gagwe ka mafatē. Malapa a kgale ebe a na le diferō tšē pedi, ke se ferō sa go tsena ka sōna le se ferō sa ka mafuni, ka sōna ge mo-kgōzi olla, ba tšwa ka sōna.

Dintlō tšā bona, dina le matudi, ke go-re godikuluya ngwako, kamoka ke le kudi, molomō wa yōna ba dira morutu ku o mogolo kudu, o we motho urego ge a tsena a numēla, ge a fologēla ka

gare ga nywakkō ke moka ba chetthettha
mêla.

Ka mafuri ga motse kgole le mengwa-
kō go a giwa ditlhiba, tšhe we elego polo-
kêlō ya mabêlê. Ba dirêla gore gedira
dikatlha tšhe phuma motse, ba
seke ba bona mowe polokêlō ya mabê-
lê e lego gōna. Mabakeng a we a di-
ntwa tšhe kgule, polokêlō ya mabêlê
ebe ele diletse.

Batho, ebe ba pela gae, wa bōna
ba eya dibong, ke gore ba bōna mana-
ba, gona basadi le diruiwa diswa-
netšhe go chabêla dibong. Dingomo ditka
phela dibong, byalo a godiege kabakala
gore ditka fetsa byang, byalo mohlantso go
hlagadira ke moka dikaya tšhe tšikê-
ga.

Byalo ka ge manaba e le batho ba
go nyaka molala, dibō tšhe we tšhe ge-
zu e se baka ba dihlasele kabakala
gore didula ditlabeng. Ka go ralo ga
gona tšela e we manaba ba ka tšhe-
nago ka yōna. Ge letšatši le dikêla
ke moka ba fologa ba yo ncha mabêlê
ba iša dibong. Ke gore ba diō bōna mollō
ke gore moši o tšhupa molaleng ba naba
ba tšeba gore ke dira, ke moka basadi

le bana le masogana, masogana a gapa diruwa ba ya dibong. Mollo o la ba oboneng molaleng ke manaba.

Bofêlô bya ntwa, ge ntwa e ile ya lwa na, byalo dira tsâ phuma manaba, ba swa netšê go thopa dikgomo le basadi. Ge ele monna yêna a ba mothope, ba bolaya. Ka bakka la gore ke le naba, a hatla a dula a lebe. Ila naga boêmô bya yôna, ka morago a chaba a ya a rapa manaba, ba tla ba kgona go tsena nageng.

Taba ya bobedi, ke gore, ge dira ditšwi mohlông, ka tlaêlanô le bôna, ba ka dira gore a ê nabo ntweng, byalo bare kowa bahlabana le manaba, ke moka a goma a êma le manaba. Ka ôna mabaka a we monna o be a sa dumêlêlwa gore a thopilwe.

Mathupya a basadi, byalo ka ge go hlalutšwe gore basadi ba thupiwa. ebe bare go ba thopa ke moka batlê ba ba begê mošate, ke moka ba dulê gone ge kgoši a kgahlile ke yo mongwe wa mathupya, o dula nagê, goba mokgomana. ke ge e noba motho wa bogale ntweng ba fo mofa o dula le mosadi. Mathupya a be a sa nyadiwi, me dirô ya gagwe o tla fo šoma byalo ka basadi ba naga e.

Marêtele nywana Mohlabe yo we a tšego ke baga Makôkôropê, yo we mphat-hô wa gagwe elego melau, a bolêla gore, bogale a bare motho yo we a bolelaga le naba a lekgole, bogale ke gomolaya ba lebelelane ka marumu. Yo we ke yêna ba mitšago gore ke mogale.

Bahlabani ba gobolaya manaba ka dithunya le mesebe a se bagale ka baka la gore ba ba bolaya ba lekgole. A tšwela pele go bolêla (gobolabola) are, ge byalo mogale a ga lifile, kgoši e swanetše go molumiša, ka kgomo. Lentšu le la golumiša ke tšetše ke le ngodile ka matlakaleng a ka kgakala. Ke le ngwala gapê ka baka la gore o bolabotše pâlêlô e ngwe ya gore mogale ge a lumišwa, ore gobolaya le naba pele ga go sega nana ya le naba o swanetše go nwa madi a lenaba, ke gore ka gorialo mowe o dirêla gore a seke agafa.

Mogale wa lumišwa, ke moka ba sega dinamama tša manaba, byalo ge ba fihlile mošate, kgoši ya hlaba kgomo ya go molumiša, ba dira mašimêlô a mabedi ke moka ba šimêla nana ya kgomo ka le šimêlô le lengwe, le lengwe le šimêlô ba šimêla nana ya motho ka lona. Byalo tšare ko wa difedile dibudulê, ba fakêla ka

leselong, ba gōga le selo, mogale a pharuma
a tšea m nama ya kgomo ka mēnō a e ja, ka
morago a tšea ya motšo a ija byalo byalo
ge a fihla maforong ke moka go fedile. Di-
nama tšela tšea go šala, ke tša mogale
o fetola dihlare ka tšona. Le morwa wa
gagwe o mohlabele ka tšona.

Mabapi le golumiša, keile ka bona ka
mahlo uka ke ge e senna kgarebe, ke
bone ge balumiša Mashikane Rapanya
bare o bolale le naba ka ntwa ya Sa-
late. Taba ena ba kgalabye ba e tšeba
byalo ba chaba go e bolebola ka baka la go-
re baka ba gopolēla gore basotho ke dim-
pya.

Gofētšiša ntwa, ka ntle le mapono, ge
ele mapono ōna, ba kgona ba ka bolaya ka
moka, ka baka la gore bona, e be ba e tšwa
nageng ya bona ba tšama ba bolaya batho
ka ntle le polelišanō, kemoka ka morago
ga fa we ba thōpa dikgomo le ka basadi.
Ye ele ntwa ya go thōpa thōma ba bola-
bola ka mdomo. Ba we ba fentšwegogore
batle ba kwane, ba swanetšē goncha
naka la tlou (kgarebe). Kgarebe e we a
e nyadiwi byalo ka ge ke šetšē ke hlalu-
šitšē ka Pulane ngwana Maile ge Maile
a ile a ncha a fa Moyene.

Taba e kgodo mabapi le dintwa, ke gore ge baile balwa ba fenywa ba bangwe, gee ke balwa gana mowe neng e we balwego, beng ba naga ba chaba, manaba ba nwa netse go thopa dikgomo ke moka ba tloga na tso ba boela neng ya gabo. Ge ele mabapi le go thupwa ga naga, ke ge secha ba selwa le sechaba se senego kgaufi le kgaufi.

Byalo ka Mohlabe le Mokgotso ge ele ditaba tsa ntwana ya bona dihlalutswa ka matlakaleng a ka godimu. Madigane (Mokgotso) o ile a fenywa ke baka Mohlabe, byalo a chabela mankelê, Mohlabe a sala a tsa magotswa ya ba naga ya gagwe. Kganthe kowa Madigane a ncha le kolo ke gore kgarebe ya goloba e kabe ntwana ya bona e fedile Madigane a duti neng ya gagwe.

Se we a be a tla se dira ke go fela a ncha sebegô a isa ga Mohlabe. Ge ele mabapi le gobuša yena o be a tlo buša batho ba gagwe, fela melab kamoka o be a tla e hwetšana ga Mohlabe.

Magosi a kgale a be a sa etelane, mowe o bonago kgosi e roma batho ba yona gore ba ise ditaba, o tla hwetšana e le gore baile ba ncha ncha la tlo.

Byalo ka ba ga Mohlabe e be ba tsena
 ka kgôro ya Magakala ka baka la gore Mo-
hlabe oile a nêna kgarebe, a tšea ke ba
 magakala yo we leina la gagwe e be bare
 ke ~~ma~~ Madisane. Yêna kgôzi ka nozi a
 e, o rom a batseta yaba bona ba yago
 go bolabola mantšû a we kgôzi e ba rumi-
 lego ka ôna.

Yo go ruminwi batho fêla, ke batseta ba
 kgôzi ba we ba swanetšego go rumiwa.
 Byalo ka Masete, ke yêna yo we a goba
 a rumiwa magakala. Le yêna o be a re
 go fihla a fihle a tsene ka baka Mahlakw-
ana e be bona ba moišago. O tsena ka
 baka Mahlakwana ka baka la gore, ke bona
 ba we ba gotliša dikgom-o tšû gonyala Ma-
disane.

Ends. 817.